

บทที่ 4

อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการให้ความคุ้มครอง เด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา

ในปัจจุบันนี้มีองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนหลายองค์กรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน แต่มีเพียงองค์กรภาครัฐบางองค์กรเท่านั้นที่รัฐได้บัญญัติกฎหมายรองรับ และให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ขององค์กรนั้น ๆ สามารถปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กได้โดยตรงตามที่กฎหมายนั้น ๆ ได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งนอกจากเจ้าพนักงานกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน กรมตำรวจ และกองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนตามที่ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 และฉบับที่ 132 ได้ให้อำนาจไว้ ยังมีเจ้าพนักงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง ที่เป็นองค์กรสนับสนุนศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้ให้อำนาจไว้

นิยามความหมายของ “เจ้าพนักงาน” ตามความหมายทั่วไป หมายถึงบุคคล 2 ประเภทต่อไปนี้ คือ¹

(1) บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการโดยได้รับเงินเดือน ในงบประมาณแผ่นดิน ตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่ข้าราชการที่ได้รับแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการอัยการ หรือที่ได้รับแต่งตั้งโดยชัดแจ้งตามกฎหมายอื่น หรือเจ้าพนักงานอื่น ๆ เช่น เจ้าพนักงานฝ่ายทหาร เจ้าพนักงานตำรวจ เป็นต้น

(2) บุคคลที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นพิเศษโดยตรงให้เป็นเจ้าพนักงาน เช่น พ.ร.บ. เทศบาล พ.ศ. 2490 บัญญัติให้พนักงานเทศบาล เป็นเจ้าพนักงาน หรือ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2515 บัญญัติให้เจ้าอาวาสวัดวาอารามเป็นเจ้าพนักงาน เป็นต้น

¹ สุปิ่น พูลพัฒน์ คำอธิบายเรียงมาตรา ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 107-205 (ตอน 2) พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : แสงสุทธิสารการพิมพ์, 2531) หน้า 88

นิยามความหมายของ “เจ้าพนักงาน” ตามที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ

มาตรา 36 วรรค 2 ได้บัญญัติว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานของสถานพินิจหรือพนักงานของสถานที่ซึ่งได้รับมอบหมายให้ควบคุม ฝึกและอบรม หรือสงเคราะห์เด็กและเยาวชน เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา”

ฉะนั้นอาจเห็นได้ว่า พนักงานของสถานพินิจหรือพนักงานของหน่วยงานอื่นภายใต้ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ นี้ เป็น “เจ้าพนักงาน” ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้โดยตรง ซึ่งพนักงานของสถานพินิจได้แก่ แพทย์ นักจิตวิทยา จิตแพทย์ พนักงานคุมประพฤติ พนักงานสังคมสงเคราะห์ ครู และพนักงานอื่นตามที่จะได้มีกฎกระทรวงระบุตำแหน่ง เพื่อช่วยเหลือผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ตามสมควร¹

นอกจากนั้น พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 4 ยังได้ให้นิยามศัพท์ของเจ้าพนักงานบางประเภทไว้ด้วย เช่น

“พนักงานคุมประพฤติ” หมายถึง ผู้มีอำนาจหน้าที่สืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ควบคุมดูแลสอดส่องความประพฤติของเด็กและเยาวชน ประมวลและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เยาว์ในคดีแพ่ง และอำนาจหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

“พนักงานสังคมสงเคราะห์” หมายถึง ผู้มีอำนาจหน้าที่สืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ควบคุมและสอดส่องความประพฤติเด็กและเยาวชน ให้คำแนะนำและสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ตลอดจนครอบครัวของเด็กและเยาวชน รวมทั้งอำนาจสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวและใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาท ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

4.1 อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ

เจ้าพนักงานตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ก็คือเจ้าพนักงานสถานพินิจ และเจ้าพนักงานของหน่วยงานอื่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนงานของศาลเยาวชนและครอบครัว โดย พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ได้กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาและพิพากษา หรือมีคำสั่งในคดีต่าง ๆ ดังนี้

ก. คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

ข. คดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดมีอายุไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ และเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลที่พิพากษาคดีอาญา แต่ศาลนั้นได้สั่งให้โอนคดีไปพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว

ค. คดีครอบครัว ได้แก่ คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาล หรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว แล้วแต่กรณี ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น การตั้งผู้ใช้อำนาจปกครอง (ป.พ.พ. มาตรา 1585) การถอนผู้ใช้อำนาจปกครอง (ป.พ.พ.มาตรา 1582) เป็นต้น

ง. คดีที่ศาลจะต้องพิพากษาหรือสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชน ตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

คดีที่ศาลจะต้องพิพากษาหรือสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนตามข้อ (ง) หมายความว่า คดีที่กฎหมายอื่น ๆ บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะพิจารณาพิพากษาหรือสั่งนั้น ตัวอย่างเช่น การสั่งตามคำวินิจฉัยของศาล ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ข้อ 5 ซึ่งมีข้อความว่า บิดามารดา หรือผู้ปกครองอาจโต้แย้งคำสั่งของอธิบดี (กรมประชาสงเคราะห์) หรือผู้ว่าราชการจังหวัดที่สั่งตามข้อ 4 ข้อ 10 วรรคสี่ หรือข้อ 14 วรรคสอง ได้โดยยื่นคำร้องต่อศาลคดีเด็กและเยาวชนในท้องที่ ที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กนั้นมี

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว

ภูมิลาเนาหรือถิ่นอยู่ ในเขตอำนาจคำวินิจฉัยของศาลคดีเด็กและเยาวชน หรือศาลจังหวัดดังกล่าว ให้เป็นที่สุด²

สำหรับกรณีที่เกิดปัญหาขึ้นว่าข้อเท็จจริงใด เมื่อนำขึ้นมาฟ้องร้องต่อศาลแล้ว ข้อเท็จจริงนั้นควรจะยื่นต่อศาลเยาวชน และครอบครัวหรือไม่ กฎหมายได้กำหนดให้ประธานศาลฎีกา เป็นผู้ที่มีสิทธิขาดในการวินิจฉัยชี้ขาด และคำวินิจฉัยนั้นเป็นที่สุด² ดังนั้นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวในการคุ้มครองเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิและตกเป็นผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เด็กถูกทำร้ายร่างกาย การกระทำทารุณกรรมจากบิดามารดา หรือผู้ใช้อำนาจปกครอง จึงมีขอบเขตที่จำกัด กล่าวคือ ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีอำนาจหน้าที่ภายในขอบเขตของการพิจารณาคดีครอบครัว ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยเรื่องครอบครัว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีครอบครัว ในหมวด 10 และหมวด 11 แห่ง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ฉะนั้น ในการพิจารณาคดีที่เด็กเป็นผู้เสียหายจากการทำร้ายทารุณกรรมของบุคคลในครอบครัว เช่น บิดา มารดา ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงมีอำนาจพิจารณาและพิพากษา เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กเฉพาะในเรื่องของการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ และการถอนผู้ใช้อำนาจปกครองเท่านั้น ซึ่งทำให้ไม่สอดคล้องกับปัญหาการทำร้ายร่างกาย หรือทารุณกรรมเด็กที่จะเป็นการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ การทำละเมิดต่อเด็ก และเป็นความผิดทางอาญาด้วยในขณะที่ระบบศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล นอกจากมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาแล้ว แม้แต่คดีที่ผู้ใหญ่กระทำผิดต่อเด็ก เช่น การล่อลวงหรือบังคับให้เด็กกระทำผิดกฎหมาย การทำร้ายร่างกาย การรังแก การทารุณกรรม และการใช้เด็กอย่างเอาเปรียบในหลาย ๆ ประเทศ ก็ให้ศาลครอบครัวเป็นผู้พิจารณาพิพากษา ทั้งนี้โดยเน้นที่การให้การสงเคราะห์ และส่งเสริมสวัสดิภาพแก่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้เสียหายเป็นสำคัญ หาได้มองแต่เฉพาะความผิด

² บุญเพราะ แสงเทียน . คำอธิบายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน . หน้า 114 .

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ 2534 มาตรา 12

ของผู้กระทำเท่านั้นไม่ เพราะหากเป็นศาลธรรมดา ย่อมคำนึงแต่การลงโทษผู้ใหญ่ที่กระทำผิด แต่จะเลยต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้เสียหาย³

การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว จะมีวัตถุประสงค์ที่คำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนเป็นหลัก ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากศาลธรรมดา ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติดังนี้⁴

1. มีการแยกพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนต่างหากจากห้องพิจารณาคดีผู้ใหญ่และเป็นการพิจารณาลับ
2. การพิจารณาไม่เคร่งครัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและมีคณะผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมาจากผู้มีความรู้ในด้านเด็กและเยาวชน ร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีกับผู้พิพากษาอาชีพด้วย
3. มีบริการคุมประพฤติเพื่อสืบเสาะข้อเท็จจริงและสอดส่องความประพฤติ
4. มีบริการสถานแรกรับเพื่อแยกการควบคุมตัวในระยะแรกไม่ปะปนกับผู้ใหญ่ ระหว่างสอบสวนหรือพิจารณา
5. มีบริการของแพทย์และจิตแพทย์ เพื่อตรวจพิเคราะห์ทางกายและทางจิตแก่เด็กและเยาวชน
6. มีรายงานประกอบการพิจารณาของศาล ทางด้านกฎหมายและประวัติทางครอบครัวรวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
7. มีบริการสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนตลอดจนครอบครัว
8. คำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลงโทษ หรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนศาลมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

บุคลากรของศาลเยาวชนและครอบครัวจะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายคือ

³ วิชา มหาคุณ . ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล . (กรุงเทพมหานคร : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง , 2538) , หน้า 3.

⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 11.

1. งานตุลาการ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ
2. ฝ่ายธุรการ ซึ่งประกอบด้วย จำศาล ข้าราชการธุรการของศาล และ
เจ้าพนักงานของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เป็นองค์กรที่สนับสนุนศาลเยาวชนและครอบครัว กล่าวคือ เป็นหน่วยงานที่รองรับภารกิจของศาลเยาวชนและครอบครัว เจ้าพนักงานของสถานพินิจมีหน้าที่ช่วยเหลือศาล แสวงหาวิธีการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดแต่ละคนที่จะใช้สำหรับแก้ไขเด็กและเยาวชน เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์และส่วนได้เสียของผู้เยาว์และครอบครัวในคดีครอบครัว ซึ่งโดยปกติเมื่อมีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีการจัดตั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควบคู่กันไปด้วยทุกครั้ง สถานพินิจและคุ้มครองเด็กมีอำนาจหน้าที่หลักตามที่ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวกำหนดไว้ เช่น สืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็ก หรือเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด และของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล ซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อรายงานต่อศาล สงเคราะห์และบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชน ในระหว่างที่ถูกควบคุมหรือภายหลังปล่อย สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดี ครอบครัว รวมทั้งจัดให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจร่างกาย สุขภาพหรือจิตใจของคู่ความในกรณีที่ศาลมีคำสั่ง เป็นต้น โดยมีผู้อำนวยการสถานพินิจ เป็นผู้บังคับบัญชาควบคุมดูแลรับผิดชอบในกิจการทั้งปวงของสถานพินิจฯ

เจ้าพนักงานสถานพินิจเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนโดยตรง ซึ่งแต่ละตำแหน่งจะมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไป เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยมีอำนาจและหน้าที่ตามที่ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ได้บัญญัติไว้ ดังนี้

ผู้อำนวยการสถานพินิจ มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในกิจการสถานพินิจฯ การปกครองบังคับบัญชา หรืออำนาจหน้าที่อื่น ๆ เช่นเดียวกับพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงาน

สังคมสงเคราะห์ตามมาตรา 37 และกรณีเด็กและเยาวชนอยู่ในความควบคุม ผู้อำนวยการสถานพินิจ มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 38 เช่น จัดให้เด็กหรือเยาวชนได้ศึกษา เล่าเรียนวิชาสามัญ อย่างน้อยให้พออ่านออกเขียนได้ ฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ หรือให้ปฏิบัติการงานอื่นใดให้เหมาะสมกับจิตใจและสุขภาพของเด็กและเยาวชนนั้น ออกกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัยของเด็กและเยาวชน ซึ่งอยู่ในความควบคุม รายงานความประพฤติ สุขภาพ จิตใจ นิสัยและเรื่องอื่น ๆ ที่ศาลต้องการทราบ หรือที่เห็นว่าศาลควรทราบต่อศาล ตามมาตรา 42 เป็นต้น นอกจากนี้ มาตรา 116 ได้บัญญัติว่า ในการดำเนินคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์ หรือส่วนได้เสีย ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจและหน้าที่ เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ ที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น ๆ

พนักงานคุมประพฤติ มีอำนาจและหน้าที่หลักโดยเฉพาะ ตามมาตรา 43 เช่น สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน ผู้ต้องหา และบุคคลอื่น คุมประพฤติเด็กหรือเยาวชนตามคำสั่งศาล ตลอดจนดูแลอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน ซึ่งอยู่ระหว่างคุมประพฤติ สอดส่องให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไข เพื่อคุมความประพฤติตามที่ศาลกำหนด ให้คำแนะนำแก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ในเรื่องการเลี้ยงดู อบรมและสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน ประมวลและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เยาว์ในคดีแพ่งที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย เพื่อรายงานต่อศาล นอกจากนี้ ตามมาตรา 44 ของ พ.ร.บ. นี้ พนักงานคุมประพฤดียังมีอำนาจอย่างพนักงานสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมีอำนาจดังเช่น เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด หรือของบุคคล ซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้องด้วย ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น เรียกบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงมาพบและสอบถามหรือปฏิญาณตนและให้ถ้อยคำ เป็นต้น

ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ มีอำนาจหน้าที่อย่างพนักงานคุมประพฤติเพียงเท่าที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้มอบหมาย ตามมาตรา 45

พนักงานสังคมสงเคราะห์ มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 46 เช่น สงเคราะห์และบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจ หรือที่ได้ปล่อยไปแล้ว ตลอดจน

แนะนำควบคุมดูแลและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนนั้น ให้คำแนะนำแก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ เกี่ยวกับการเลี้ยงดู อบรม สั่งสอนเด็กหรือเยาวชน เพื่อประโยชน์ในการสงเคราะห์และบำบัดแก้ไขเด็กหรือเยาวชน สอดส่องเด็กหรือเยาวชนเพื่อประโยชน์ในการสงเคราะห์ และบำบัดแก้ไขเด็กหรือเยาวชน สอดส่องให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไข เพื่อคุมประพฤติตามที่ศาลกำหนด ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว และใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว เป็นต้น นอกจากนั้นมาตรา 47 ยังบัญญัติให้พนักงานสังคมสงเคราะห์มีอำนาจอย่างพนักงานสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองผู้เยาว์ หรือของบุคคลซึ่งผู้เยาว์อาศัยอยู่ ศึกษาหรือมีความเกี่ยวข้องกับด้วย หรือเข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของคู่ความในคดีครอบครัว หรือของบุคคลซึ่งคู่ความนั้นอาศัยอยู่ ศึกษาหรือทำงานหรือมีความเกี่ยวข้องกับด้วย ในเวลาระหว่าง พระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกและสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น เรียกคู่ความ หรือบุคคลใด มาพบเพื่อใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว เป็นต้น

แพทย์ นักจิตวิทยา จิตแพทย์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์ เช่น พยาบาลเภสัชกร มีอำนาจหน้าที่ ตรวจวินิจฉัยและวินิจฉัยทางร่างกายของเด็กและเยาวชน ผู้กระทำผิดกฎหมายที่ถูกส่งมาดำเนินคดีที่ศาล ทำรายงานผลการตรวจส่งพนักงานสอบสวนและเสนอศาลทำการตรวจโรค และรักษาพยาบาลให้แก่เด็กและเยาวชนที่เจ็บป่วย ทั้งทางร่างกายและจิตใจที่อยู่ในระหว่างการสอบสวน หรือพิจารณาคดีหรืออยู่ในสถานควบคุม นอกจากนั้นในคดีครอบครัวตามมาตรา 112 กรณีที่ศาลมอบหมายให้นักจิตวิทยาดำเนินการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว เพื่อประโยชน์ในการประนีประนอมข้อพิพาท หรือสั่งให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจร่างกาย สุขภาพ หรือจิตใจของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

คณะกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนสำหรับสถานพินิจมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจ และช่วยเหลือกิจการสถานพินิจเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการนี้ก็คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (มาตรา 35) ซึ่งกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนนี้ จะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้ คณะกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนเป็นอาสาสมัคร และส่วนใหญ่มา

จากองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างเครือข่าย
อาสาสมัครและองค์กรภาคเอกชนในการให้ความช่วยเหลือกิจการของสถานพินิจไปในตัว

เมื่อพิจารณาจากอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานของสถานพินิจฯ ซึ่งอยู่ภายใต้
พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ แล้วจะเห็นได้ว่าอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงาน
สถานพินิจในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา สามารถแยกได้
เป็น ด้านคดีครอบครัวและด้านคดีอาญาดังนี้คือ

ก. ด้านคดีครอบครัว

เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับคำฟ้องหรือคำร้องขอใด ๆ ในคดีครอบครัวที่
ผู้เยาว์มีผลประโยชน์ได้เสียศาลจะทำการแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขต
อำนาจทราบ เพื่อผู้อำนวยการสถานพินิจจะได้ทำการพินิจ ประมวล และรายงานข้อเท็จจริงและ
เสนอความเห็นต่อศาลอันจะเป็นสิ่งที่ใช้ประกอบในการพิจารณา พิพากษาหรือมีคำสั่ง ทั้งนี้
ผู้อำนวยการสถานพินิจอาจมอบหมายอำนาจและหน้าที่ ให้พนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ออกไป
ดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงเช่นที่ว่ามานี้ก็ได้

เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวมีหลักว่า ไม่ว่าการพิจารณาจะดำเนิน
การไปแล้วเพียงใด ให้พยายามให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมกันในข้อพิพาท โดย
คำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวและบุตรเป็นสำคัญ ดังนั้น เมื่อศาลมอบ
หมาย พนักงานสังคมสงเคราะห์ จะมีอำนาจและหน้าที่ในการช่วยเหลือไกล่เกลี่ยการ
ประนีประนอมได้ นอกจากนั้นแพทย์ จิตแพทย์ สามารถทำการตรวจร่างกายและจิตใจของ
คู่ความฝ่ายที่ยินยอม และเจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยายังมีอำนาจหน้าที่

---

* พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

ดำเนินการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบให้คู่ความ ประนีประนอมข้อพิพาทหรือเมื่อศาลเห็นสมควรได้

การกระทำหน้าที่สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวนี้ นักสังคมสงเคราะห์จะสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้รับการฝึกฝนในด้านนี้มาโดยเฉพาะ รู้จักถามเพื่อให้ได้สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานต่อไป รู้จักนำคำตอบต่าง ๆ มาวินิจฉัย รู้จักวิธีการผูกความสัมพันธ์กับเด็กและบิดา มารดา เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและความเชื่อมั่นต่อกันและกัน โดยเฉพาะนักสังคมสงเคราะห์ จะทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความรู้สึกว่านักสังคมสงเคราะห์ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ที่ต้องรักษากฎหมายอย่างเคร่งครัด เช่น เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวไม่กล้าพูด ไม่กล้าให้ความไว้วางใจ จึงทำให้นักสังคมสงเคราะห์สามารถได้ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อรายงานต่อศาลได้

มาตรการมาตรา 112 นี้ถือว่าเป็นมาตรการพิเศษของศาลเยาวชนและครอบครัวที่มุ่งคุ้มครองเด็กในระหว่างพิจารณาคดี โดยเฉพาะกรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของบิดา มารดา คือศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาเข้าสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว มาตรการดังกล่าวเป็นการช่วยให้บิดา มารดาไม่อาจทำร้ายเด็กซ้ำอีกในระหว่างพิจารณาคดีในกรณีเด็กยังอาศัยอยู่กับครอบครัว กล่าวคือ เป็นวิธีการชั่วคราวนี้ศาลสามารถใช้คุ้มครองเด็กในระหว่างพิจารณาคดีได้

การดำเนินคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์ได้เสีย ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจจะมีอำนาจและหน้าที่ เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ ที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่น กล่าวคือ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นให้อำนาจพนักงานอัยการ เกี่ยวกับการดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวไว้อย่างไร ผู้อำนวยการสถานพินิจก็มีเช่นนั้น เช่น การฟ้องร้อง

---

* พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 112

* พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 116

บุพการี (ป.พ.พ. มาตรา 1562) การขอเพิกถอนผู้ใช้อำนาจปกครอง (ป.พ.พ. มาตรา 1582) นอกจากนั้นศาลอาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับปกครอง มีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดามารดา หรือผู้ปกครองเด็ก หรือเยาวชนได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพ และอนาคตของเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ และในกรณีที่เด็กและเยาวชนไม่มี บิดา มารดา หรือบิดา มารดา ถูกถอนอำนาจปกครอง ศาลอาจตั้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ เป็นผู้ปกครองผู้เยาว์หรือผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ก็ได้

การที่ศาลมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้กำกับการปกครองและให้ผู้กำกับการปกครองมีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครอง เพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์ ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการคุ้มครองเด็กที่เหมาะสมในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ในกรณีความผิดที่ผู้ใช้อำนาจปกครองทำร้ายเด็กได้การปกครองและผู้อำนวยการสถานพินิจ ยังมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์และกฎหมายอื่น ๆ ตามมาตรา 116 ซึ่งถือว่าเป็นการให้หลักประกันในสวัสดิภาพและอนาคตของเด็ก คือ ให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจได้เข้ามาคุ้มครองเพิ่มขึ้นจากส่วนของพนักงานอัยการ เป็นการให้หลักประกันสิทธิเด็กมากขึ้น

ข. ด้านคดีอาญา

ในปัจจุบันนี้อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานสถานพินิจทางด้านคดีอาญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน จะมีเฉพาะกรณีคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด คือ เมื่อสถานพินิจฯ ได้รับเด็กหรือเยาวชนจากพนักงานสอบสวนแล้ว เจ้าพนักงานคุมประพฤติก็จะมีอำนาจหน้าที่ทำการสืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ สุขภาพ อาชีพ นิสัย ฯลฯ ของเด็กที่

---

* พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 119

* พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 120

กระทำความผิดและของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อรายงานต่อศาล ระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาหรือการคุมตัวในสถานพินิจฯ แพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ก็จะมีหน้าที่ในการตรวจพิเคราะห์ทางกายและจิตใจ นอกจากนั้น เจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์ ยังมีอำนาจหน้าที่ส่งเคราะห์บำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมอยู่หรือที่ได้ปล่อยไปแล้ว เป็นต้น แต่สำหรับกรณีที่เด็กและเยาวชนตกเป็นผู้เสียหาย ในคดีอาญานั้น เจ้าพนักงานสถานพินิจมิได้มีอำนาจและหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน ที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาเลยไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะเป็นบุคคลอื่นหรือบิดา มารดา หรือบุคคลในครอบครัวก็ตาม เนื่องจากในปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัว ไม่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่บุคคลในครอบครัวทำร้ายเด็ก หรือกรณีที่เด็กหรือเยาวชนตกเป็นผู้เสียหาย ในคดีอาญาแต่อย่างไร

ดังนั้น อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานสถานพินิจในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา ในปัจจุบันจึงมีเฉพาะคดีครอบครัว คือในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนได้ตกเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาจากบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นการใช้อำนาจปกครองเกี่ยวกับตัวเด็กโดยมิชอบ เมื่อมีการยื่นคำร้องขอให้ถอนอำนาจปกครองมาสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว เจ้าพนักงานสถานพินิจ ซึ่งเป็นองค์กรสนับสนุนศาลเยาวชนและครอบครัว ก็จะมีอำนาจหน้าที่ในการสืบเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องเสนอต่อศาล เพื่อศาลจะได้นำข้อมูลไปพิจารณา และมีคำสั่งที่เหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนผู้มีผลประโยชน์ได้เสียมากที่สุด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามาตรการที่ใช้คุ้มครองเด็กและเยาวชนในคดีครอบครัวซึ่งกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะสามารถใช้ได้ต่อเมื่อมีการ

---

* พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 34,43

* พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 34

* พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 46

นำคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว และอยู่ในระหว่างการพิจารณาเท่านั้น จึงมิได้ครอบคลุมและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนผู้เสียหายที่มีได้มีการนำคดีขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว

4.2 การให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนในกรณีที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา

การให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาโดยรัฐ ในปัจจุบันมีทั้งมาตรการทางกฎหมายอาญา และมาตรการทางกฎหมายแพ่ง นอกจากนั้นยังมี ทั้งองค์กรและเจ้าพนักงานในภาครัฐ และองค์กรและเจ้าหน้าที่ในภาคเอกชนที่มีอำนาจหน้าที่ วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเข้ามามีบทบาทในการปกป้องผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก ในกรณีที่เด็กและเยาวชนเหล่านั้นไม่มีบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือว่ามีแต่บุคคลเหล่านั้นมิได้ปฏิบัติหน้าที่ของตน หรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เป็นต้น ดังนั้น การให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา อาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ

4.2.1 กรณีเด็กและเยาวชนตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาจากการกระทำของบุคคลภายนอก

โดยปกติแล้วเด็กและเยาวชนย่อมได้รับการดูแลและปกป้องเป็นอย่างดีจากครอบครัว โดยเฉพาะบิดา มารดา ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ตามกฎหมาย และได้รับการคาดหวังจากสังคม ว่าจะต้องอุปการะเลี้ยงบุตร และดูแลปกป้องบุตรของตนให้พ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง เมื่อมีบุคคลอื่นมาล่วงละเมิดสิทธิ และสวัสดิภาพในร่างกายและจิตใจของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นบุตรของตน เช่น การทำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ ฯลฯ ดังนี้ บิดา มารดา ย่อมมีอำนาจหน้าที่ในการปกป้องดูแลเด็ก ซึ่งเป็นบุตรของตนได้ตามกฎหมาย เนื่องจากเด็กใช้สิทธิฟ้องร้องคดีอาญาและคดีแพ่งด้วยตนเองไม่ได้ บิดา มารดา หรือผู้ปกครองจึงต้องทำหน้าที่แสดงเจตนา และดำเนินการทางคดีแทนเด็กซึ่งเป็นบุตรของตน

ทางคดีอาญาจะต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรม ซึ่งประกอบด้วย บิดา มารดา หรือผู้ปกครองที่มีสิทธิตามกฎหมายในการร้องทุกข์เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับ

พนักงานอัยการ เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายกับผู้ที่ทำให้เกิดทางอาญาต่อเด็กซึ่งเป็นบุตรของตนได้ หรือหากว่าเด็กคนนั้นไม่มีบิดามารดา ญาติของเด็กโดยถือตามความเป็นจริง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น บุคคลที่เด็กไปอาศัยอยู่ด้วย หรือนายจ้าง อาจร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งตนเองเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เพื่อดำเนินคดีแทนเด็กได้เช่นกัน แต่มีข้อสังเกตว่าแม้กฎหมายจะห้ามมิให้เด็กหรือผู้เยาว์เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา แต่ถ้าเป็นการร้องทุกข์กล่าวโทษผู้กระทำผิดต่อเจ้าพนักงานตำรวจ เด็กหรือผู้เยาว์ย่อมมีสิทธิร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมดำเนินการให้

ทางคดีแพ่ง กรณีเด็กเป็นผู้ถูกกระทำในความผิดอาญา โดยหลักเด็กย่อมมีสิทธิเรียกค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนจากผู้กระทำผิดได้ แต่ในทางปฏิบัติเด็กจะใช้สิทธิฟ้องร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำด้วยตนเองจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมเสียก่อน มิฉะนั้นต้องให้บิดา มารดา ในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมดำเนินการแทน ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายให้ ถ้าหากเด็กไม่มีบิดามารดา หรือผู้ปกครอง กฎหมายก็บัญญัติให้ขออนุญาตฟ้อง หรือให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดี ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 วรรค 1 และวรรคท้ายได้

ดังนั้นในกรณีที่เด็กและเยาวชนมีบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือญาติ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ คุ้มครองสิทธิอยู่แล้วบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงาน และเจ้าหน้าที่ในองค์กรรัฐและเอกชน ย่อมมีน้อยลง กล่าวคือ การดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมนั้น เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ฯลฯ จะเป็นผู้มีบทบาทมากในการดำเนินคดี โดยมีบิดา มารดา ของเด็กเป็นผู้ให้ความร่วมมือ และติดตามผลในการปฏิบัติงานดังกล่าว ซึ่งทำให้สิทธิและเสรีภาพของเด็กได้รับการปกป้องในระดับหนึ่ง เพราะบิดา มารดาของเด็กย่อมรักและปกป้องสิทธิของบุตรอันเป็นที่รักของตนได้ดีกว่าคนอื่นอยู่แล้ว ดังนั้นบทบาทของเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่

-
- * ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 มาตรา 3 และมาตรา 5
  - * ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 มาตรา 6
  - * คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1641/2514, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2100/2479

เกี่ยวกับเด็กก็คงเป็นเพียงการให้คำแนะนำแก่บิดา มารดาเด็ก และเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเท่านั้น

สำหรับกรณีที่บิดา มารดาของเด็กไม่มีความสามารถ หรือไม่มีความรู้ว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร หรือการแจ้งความร้องทุกข์แล้ว แต่ยังไม่มีความคืบหน้าในการดำเนินคดี และได้มาขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น บิดา มารดาเด็ก ฐานะยากจน ด้อยการศึกษา ไม่ทราบขั้นตอนในการดำเนินคดี จึงมาขอคำปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือในการดำเนินคดี ฯลฯ ดังนี้เจ้าพนักงานรัฐและเจ้าหน้าที่เอกชนจะมีบทบาทในการให้คำแนะนำ และช่วยเหลือในการดำเนินการต่าง ๆ หรือในกรณีที่บิดา มารดาของเด็กเหล่านั้นไม่ทราบเหตุร้ายที่เกิดขึ้นกับตัวเด็ก อันเนื่องมาจากเด็กและเยาวชนนั้นมิได้อยู่กับบิดา มารดา เช่น เด็กหนีออกจากบ้าน โดนหลอกลวงไปหนองเหนียว กักขัง ทารุณกรรม และใช้แรงงานอย่างผิดกฎหมาย เมื่อมีผู้พบเห็นและแจ้งเหตุไปยังองค์กรที่คุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น เจ้าพนักงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน กรมประชาสงเคราะห์ หรือเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ เจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ดังกล่าวก็จะมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินการปกป้องสิทธิเด็กและเยาวชนแทนบิดา มารดาหรือผู้ปกครองของเด็ก โดยมีการประสานงานกับเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อดำเนินการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนเหล่านั้น และดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้การรักษาพยาบาลทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็ก รวมทั้งนำตัวเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวต่อไป

4.2.2 กรณีเด็กและเยาวชนตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาจากการกระทำของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลในครอบครัว

บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ย่อมมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรและให้การศึกษาตามสมควร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 และยังมีสิทธิในฐานะผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1567 ในการกำหนดที่อยู่ของบุตร ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน ให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ความสามารถ และฐานะานุรูป และเรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่น ซึ่งกักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย แต่ถ้ามหากบิดามารดา ใช้อำนาจของตนเกินขอบเขต เช่น การลงโทษบุตรอย่างรุนแรงเกินสมควรตามความเห็นและทัศนคติของวิญญูชนในท้องถิ่นนั้นในขณะนั้น ๆ ทำร้ายทารุณกรรมเด็กจนเกิด

อันตรายแก่ร่างกายหรือชีวิตเด็ก ดังนี้ บิดา มารดา ย่อมมีความผิดและได้รับโทษตามกฎหมายอาญา

สำหรับการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นการแสดงบทบาทในการปกป้องคุ้มครองเด็กไว้ที่บิดา มารดา ดังจะเห็นได้จาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 ประกอบกับมาตรา 5(1) ให้บิดา มารดา ซึ่งมีฐานะเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมมีอำนาจจัดการแทนบุตรผู้ถูกละเมิดเสมือนเป็นผู้เสียหายเอง โดยไม่ต้องขอความเห็นหรือความยินยอมจากบุตรก่อนแต่อย่างใด ดังนั้น หากบิดา มารดา จงใจไม่ปฏิบัติหน้าที่ตนเองตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เนื่องจากได้รับผลประโยชน์หรือเส่นหากับผู้กระทำความผิด หรือบิดามารดาอาจเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง ดังนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6 ได้วางแนวทางแก้ไขไว้คือ ญาติของเด็กหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจร้องขอต่อศาลให้ตั้งตนเป็นผู้แทนเฉพาะคดี ในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดได้ แต่เนื่องจากแนวคิดพื้นฐานของสังคมที่คิดว่าระหว่างบิดามารดา และบุตรเป็นเรื่องภายในครอบครัวที่ผู้อื่นแม้ จะเป็นญาติก็ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงเกิดช่องว่างในการดำเนินคดีต่อบิดามารดา ผู้กระทำความผิดได้ อีกทั้งโดยสภาพของการกระทำความผิด บิดา มารดา ย่อมปกปิดความผิดของตน จึงเป็นการยากที่รัฐจะสามารถตรวจพบว่ามีผู้กระทำความผิด เพราะพยานหลักฐานมักจะไม่ปรากฏ และเด็กที่เป็นเหยื่อก็จะเด็กเกินไปกว่าที่จะเข้าใจว่าต้องช่วยเหลือตนเองอย่างไร จึงสามารถร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ได้ แม้ว่าเด็กจะมีสิทธิแจ้งความร้องทุกข์ได้ด้วยตนเองก็ตาม

ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องที่อาจร้องขอต่อศาลให้ตั้งตนเป็นผู้แทนเฉพาะคดีตามการตีความของศาลฎีกาอาจหมายถึง พนักงานสอบสวนได้ แต่คงไม่อาจรวมถึงองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพิทักษ์เด็ก⁵ จึงทำให้บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์กรภาคเอกชน ที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือปกป้องสิทธิเด็กที่เป็นผู้เสียหาย ไม่ได้รับการยอมรับสถานภาพอย่างเต็มที่ และเกิดอุปสรรคในการทำงานได้เพราะไม่มีกฎหมายที่รับรองให้อำนาจในการปฏิบัติกรช่วยเหลือเด็ก

⁵ สรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ , แนวทางการป้องกันแก้ไขการละเมิดสิทธิเด็กในประเทศไทย เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ เรื่องรัฐบาลจะให้การคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างเป็นรูปธรรมอย่างไร สำนักงานอัยการสูงสุด , 19 กันยายน 2538 , หน้า 12.

ที่ เป็นผู้เสียหายไว้ เช่น หากเจ้าหน้าที่องค์เอกชนได้รับแจ้งให้ทำการช่วยเหลือเด็กที่ถูก บิดา มารดา ทำร้ายทารุณกรรม ดังนั้นเจ้าหน้าที่ต้องประสานงานกับเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้มีอำนาจ ตามกฎหมายเพื่อดำเนินการช่วยเหลือเด็กต่อไป ซึ่งอาจเกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ช่วยเหลือได้

กรณีที่เด็กโตพอที่จะขอความช่วยเหลือจากสังคมภายนอกได้ ก็อาจจะไม่ร้องทุกข์ ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เพราะความกลัว ความรู้สึกอาย และความรักต่อบุคคลในครอบครัว กลัวว่าบิดา มารดาจะถูกลงโทษ นอกจากนั้นเด็กยังถูกจำกัดสิทธิในการดำเนินคดีทางอาญาและ แพ่งต่อบิดา มารดาของตน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 โดยตัวเด็กหรือ ญาติจะต้องร้องขอต่ออัยการให้เป็นผู้ว่าคดีแทน ซึ่งการยื่นเรื่องต่ออัยการต้องผ่านการทำงานของ พนักงานสอบสวนก่อนเพราะเป็นคดีอาญา หลังจากพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน แล้ว อัยการจึงจะมีบทบาทเข้ามารับเรื่องไปพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่

สำหรับการดำเนินคดีแพ่งเมื่อบิดามารดาแสดงถึงความไม่เหมาะสม ที่จะเป็นผู้ใช้ อำนาจปกครองบุตร มีการใช้อำนาจของตนเกินขอบเขต ทำร้ายทารุณกรรมเด็ก ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ถูกบิดามารดาทำร้าย คือ การถอน อำนาจปกครอง ตามมาตรา 1582

กฎหมายแพ่งมาตรานี้เป็นบทควบคุมมิให้บิดามารดาใช้อำนาจปกครองของตนเอง ตามที่กฎหมายให้อำนาจหน้าที่ไว้อย่างเกินขอบเขต นอกจากนั้นยังพิจารณาด้วยว่าบิดามารดา มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองด้วยหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การใช้กฎหมาย มาตรานี้จะต้องเป็นกรณีที่ศาลสั่งเอง หรือญาติของผู้เยาว์หรืออัยการร้องขอ ในทางปฏิบัติต้อง บุคคลใดบุคคลหนึ่งยื่นคำร้องต่อศาล แม้กฎหมายจะใช้คำว่าศาลจะสั่งเองก็ได้ แต่ศาลคงไม่อาจ ติดตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กแต่ละรายแล้วมีคำสั่งเองได้ กรณีนี้จึงเป็นอำนาจของศาลขณะที่ กำลังพิจารณาคดี ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบิดา มารดา และบุตร โดยศาลมีดุลพินิจที่จะ สั่งเพิกถอนอำนาจปกครองได้ เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงในศาลว่าบิดา มารดามีคุณสมบัติไม่ เหมาะสมที่จะใช้อำนาจปกครองแม้ว่าจะไม่มีผู้ใดร้องขอต่อศาลในคดีนั้น ๆ ก็ตาม แต่ถ้าเป็นคดีที่ ต้องการเพิกถอนอำนาจโดยตรง ต้องให้ญาติของเด็ก หรือพนักงานอัยการเท่านั้น ที่จะยื่นร้องขอ ต่อศาลได้ ซึ่งญาติที่จะมีอำนาจร้องขอได้ จะต้องเป็นญาติโดยนิตินัยเท่านั้น สำหรับ

พนักงานอัยการตามสภาพความเป็นจริงคงไม่สามารถรับทราบปัญหาได้ หากไม่มีผู้ใดแจ้งให้ทราบ ดังนั้นโดยหลักการแล้วการร้องขอต่อศาลให้ถอนอำนาจปกครอง จึงต้องเริ่มมาจากญาติของเด็กนั่นเอง แต่เนื่องจากแนวคิดพื้นฐานของสังคมไทยยังถือว่าบิดามารดา มีอำนาจสิทธิขาดเหนือชีวิตร่างกายของบุตร บุคคลอื่นไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวในครอบครัว แม้ว่าจะเป็นญาติ ๆ ก็ตาม จึงทำให้ไม่มีการใช้กฎหมายมาตราคุ้มครองสิทธิแก่เด็กเพียงพอตามที่ควรจะเป็น

กรณีที่มีการยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อถอนอำนาจปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1582 ดังนี้ถือว่าเป็นคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์ได้เสีย อยู่ในเขตอำนาจของศาลคดีเยาวชนและครอบครัว เจ้าพนักงานสถานพินิจก็จะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการสืบเสาะข้อเท็จจริง ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ครอบครัว สิ่งแวดล้อมมาพินิจประมวลและรายงานข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อศาล ประกอบในการพิจารณา พิพากษา หรือมีคำสั่งของศาล เพื่อประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นักจิตวิทยา หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์เข้าไปสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว เน้นการเข้าไปสอดส่องดูแลช่วยป้องกันไม่ให้บิดา มารดา ทำร้ายเด็กหรือเยาวชนซ้ำอีกในระหว่างการศึกษาพิจารณาคดีและศาลยังไม่มีคำสั่งถอนอำนาจปกครอง

ในกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลในครอบครัว หรือเด็กที่หนีหรือถูกหลอกลวงจากบ้าน เด็กและเยาวชนเหล่านี้จะขาดผู้ที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิของตน ดังนี้ เจ้าพนักงานของรัฐและเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ ในการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน จะเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ เช่น กรมประชาสงเคราะห์ ที่มีเจ้าพนักงานของกองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ที่จะเข้าไปช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน เด็กที่ถูกทอดทิ้ง ทำร้ายร่างกาย และทารุณกรรม และสถานคุ้มครองสวัสดิภาพ ที่จะรับเลี้ยงดูอบรมเด็กเหล่านี้ นอกจากนั้นยังมีเจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชนที่จะสามารถเข้ามาดูแล และให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในด้านการแก้ไขฟื้นฟูได้เป็นอย่างดี เช่น การรับตัวเด็กที่ถูกทารุณกรรม หรือเด็กที่มีปัญหาไปอุปการะเลี้ยงดู และให้การรักษาเยียวยาบาดแผลทั้งด้านร่างกายและจิตใจจนกลับคืนสู่สภาพปกติ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เด็กถูกทำร้ายทารุณกรรมโดยบิดา มารดา และญาติผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการร้องขอต่อศาล เพื่อถอนอำนาจปกครอง มิได้เข้ามาใช้สิทธิในการ

คุ้มครองเด็กผู้เสียหาย ดังนี้ หากมีพลเมืองดี ผู้พบเห็นเหตุการณ์และแจ้งไปยังองค์กรเอกชน เหล่านี้ เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนจะใช้เทคนิคเฉพาะตัวหลอกล่อบิดา มารดาผู้ปกครองเด็ก เพื่อช่วยเหลือนำตัวเด็กออกมาจากครอบครัว โดยครั้งแรก ๆ อาจจะได้ยังไม่ได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ตำรวจ เพราะจะเป็นผลร้ายกับเด็กมากกว่า หากเจ้าพนักงานตำรวจกระทำเพียงตักเตือน และไม่ ได้แยกตัวเด็กออกจากครอบครัว แต่เนื่องจากการช่วยเหลือกรณีดังกล่าว กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนในการสอดแทรกนำตัวเด็กออกจากครอบครัว เพราะแม้เจ้าหน้าที่ กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการช่วยเหลือเด็กก็ไม่มีอำนาจมากกว่า เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนมากนัก แต่อย่างไรก็ตามหากไม่ได้รับความร่วมมือจากบิดามารดา และเด็กที่ถูกทำร้ายทารุณอย่างรุนแรง และเด็กไม่มีความประสงค์อยู่ในครอบครัวเลย ดังนี้ เจ้าพนักงานกรมประชาสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่องค์กร เอกชนก็จะประสานงานกับ เจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือเด็กต่อไป ซึ่งเมื่อช่วยเหลือเด็กออกมาได้แล้ว ก็จะทำกรักษาบำบัด ฟื้นฟูสุขภาพร่างกาย และจิตใจ ให้การศึกษาเพื่อให้เด็กกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขต่อไป

เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการถูกทำร้าย ทารุณ จะมีทัศนคติ ที่เลวร้ายต่อสังคม ไม่ไว้วางใจบุคคลแปลกหน้า หวาดกลัวผู้ใหญ่ ทำให้ไม่กล้าแจ้งความและเล่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้เจ้าพนักงานตำรวจฟัง ในกรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ของ หน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ ประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ตามที่กล่าว มาแล้วในช่วงต้นจะมีบทบาทอย่างมากในการประสานงานกับเจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจ หน้าที่ตามกฎหมายในการจับกุม ดำเนินคดีกับผู้ที่ทำให้ผิด เนื่องจากเจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ เหล่านี้ จะมีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านจิตใจ สามารถสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก จนได้รับความไว้วางใจและยอมเล่าเหตุการณ์และรายละเอียดต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว ซึ่งทำให้เจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่สามารถติดต่อกับญาติของเด็ก และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับเด็กผู้เสียหาย ต่อเจ้าพนักงานตำรวจได้

ฉะนั้นการให้ความคุ้มครองของเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย ในความผิด อาญาในปัจจุบัน เจ้าพนักงานผู้มีบทบาทโดยตรง ก็คือ เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา โดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการรับเรื่องแจ้งความร้องทุกข์ ซึ่งจะ นำไปสู่การจับกุมผู้กระทำความผิดสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน แต่เนื่องจากเจ้าพนักงาน

ตำรวจมีงานในความรับผิดชอบมาก อีกทั้งยังขาดบุคลากรและความเข้าใจในด้านจิตวิทยาเด็ก ทำให้อาจมีปัญหามากกว่าไม่สามารถสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กผู้เสียหายและครอบครัวได้ครบถ้วน ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่เด็กมีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง บุคคลเหล่านั้นย่อมปกป้องสิทธิของเด็ก นำเด็กแจ้งความกับเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะเด็กย่อมไม่กล้าบอกเล่าเหตุการณ์กับคนแปลกหน้า หากไม่มีผู้ที่ตนคุ้นเคยและไว้ใจอยู่ด้วย แต่ในกรณีที่เด็กไม่มีบิดา มารดา หรือมีแต่บิดา มารดา เป็นผู้กระทำความผิดต่อเด็กเสียเอง ดังนั้นเจ้าพนักงานของรัฐและเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ย่อมมีบทบาทในการดำเนินการทั้งหมด เพื่อปกป้องสิทธิของเด็กผู้เสียหาย แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่องค์กรทางด้านการช่วยเหลือเด็กทั้งองค์การของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนโดยเฉพาะ องค์กรทางด้านสังคมสงเคราะห์มีเฉพาะหน้าที่ในการปฏิบัติงานแต่ในด้านอำนาจ เช่น การแยกตัวเด็กออกจากครอบครัว การดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งเป็นอุปสรรคปัญหาในการปฏิบัติงานอย่างหนึ่ง เพราะเมื่อเกิดปัญหาและองค์กรเหล่านี้พบเด็กถูกกระทำทารุณกรรมในครอบครัว ก็ไม่สามารถจัดการได้อย่างทันท่วงทีแต่จะต้องขอความร่วมมือไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ (พนักงานสอบสวน) ก่อนจึงไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างทันท่วงที ซึ่งต่างจากในต่างประเทศที่มีกฎหมายรับรองและให้อำนาจไว้ และเจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่เหล่านี้ ก็มีได้มีกฎหมายให้อำนาจหน้าที่ในการสืบเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก และผู้เกี่ยวข้องเพื่อเสนอต่อศาลเพื่อศาลจะได้นำข้อมูลไปประกอบการพิจารณาคดีแต่อย่างไร ส่วนเจ้าพนักงานสถานพินิจ แม้จะมีอำนาจหน้าที่ดังกล่าว ก็จะมีปฏิบัติหน้าที่เฉพาะคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีประโยชน์ได้เสีย เช่น การขออนุญาตอำนาจปกครองของบิดา มารดาที่ใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น

4.3 ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา

ในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่าเจ้าพนักงานของรัฐและเจ้าหน้าที่เอกชนของไทย ยังไม่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากข้อมูลที่ถูกกล่าวมาแล้วสามารถแยกปัญหาออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

4.3.1 ปัญหาด้านกฎหมายสารบัญญัติ

เนื่องจากในปัจจุบันนี้ยังไม่มีบทกฎหมายฉบับใด ที่บัญญัติถึงการให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยตรง อีกทั้งกฎหมายที่มีบทบัญญัติ ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน เช่น ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 พ.ศ. 2515 หรือประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 พ.ศ. 2515 ก็มีการประกาศใช้เป็นเวลานาน และขาดความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีสิ่งที่เป็นปัจจัยยั่วยุให้เกิดการกระทำผิดต่อเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากขึ้น และทวีความรุนแรงกว่าในอดีตที่ผ่านมา

นอกจากนั้น กฎหมายอาญาโดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายคุ้มครองสิทธิเนื้อร่างกาย ชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของบุคคลทั่วไป โดยไม่ได้จัดหมวดหมู่แยกย่อยคุ้มครองเด็กขึ้นเป็นพิเศษ ทำให้เมื่อเกิดการกระทำผิดต่อเด็ก ก็ต้องไปใช้กฎหมายทั่วไปเช่นเดียวกับการคุ้มครองผู้ใหญ่ ทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพในทางปฏิบัติได้ เนื่องจาก การคุ้มครองเด็กในกฎหมาย ขาดแนวคิดหลักของการคุ้มครองที่มองจากประโยชน์ของเด็กเป็นหลัก

โดยเฉพาะกรณีที่บิดา มารดา เป็นผู้กระทำความผิดต่อเด็ก เด็กจะถูกจำกัดสิทธิในการฟ้องร้องบุพการีของตนในคดีแพ่งหรือคดีอาญา¹ โดยเด็กหรือญาติของเด็กจะต้องร้องขอให้ อัยการเป็นผู้ว่าคดีแทนให้ ดังนั้นหากผู้เสียหายเป็นเด็กเล็ก ย่อมไม่สามารถดำเนินการเองได้ ถือเป็นเรื่องภายในครอบครัว บุคคลภายนอกไม่สมควรยุ่งเกี่ยว เช่นเดียวกับกรณีที่บิดา มารดาหรือผู้ปกครองทำร้ายร่างกายบุตร ซึ่งเป็นความผิดอาญา และถือว่าเป็นการใช้อำนาจปกครองโดย มิชอบ ดังนั้นเด็กสามารถร้องขอต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อขอถอนอำนาจปกครองของบิดามารดาได้ แต่การใช้สิทธิดังกล่าวมีข้อจำกัดว่าบุคคลที่จะยื่นคำร้อง ตามมาตรา 1582 จะต้องเป็นญาติที่ชอบด้วยกฎหมายหรืออัยการเป็นผู้ร้องขอเท่านั้น ซึ่งเป็นการให้อำนาจ

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562.

บุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งอาจเกิดปัญหาได้หากญาติเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินการดังกล่าว มิได้ปฏิบัติหน้าที่ของตน

เนื่องจากการให้ความคุ้มครองโดยกฎหมายอาญาเป็นการคุ้มครองภายหลัง เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นในช่วงที่มีความเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรืออยู่ใกล้อันตราย กฎหมายอาญาไม่มีบทบัญญัติเฉพาะในการคุ้มครองในระยะเวลาก่อนการกระทำผิด และแม้ว่าเจ้าพนักงานสอบสวน จะมีอำนาจดำเนินการขั้นต้นก่อนถึงการพิจารณาในศาลก็ตาม แต่ก็ต้องมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และเกิดความเสียหายอย่างชัดเจนต่อผู้เสียหายแล้ว

ถึงแม้ว่ากฎหมายอาญาจะมีบทบัญญัติให้รัฐใช้อำนาจแทรกแซงได้ตั้งแต่การกระทำความผิดยังไม่เกิด และยังไม่มีความเสียหายเลยแม้แต่มีแนวโน้มว่าผู้ใดจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคล หรือทรัพย์สินของผู้อื่น พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลสั่งผู้ต้องหาให้ทำทัณฑ์บน ซึ่งเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยต่อศาลได้ (ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 46)⁶ ซึ่งการที่กฎหมายอาญาบัญญัติให้รัฐใช้อำนาจแทรกแซงโดยใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนี้ นับว่าเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กได้อย่างแท้จริง ก่อนเกิดความเสียหายใด ๆ แต่เนื่องจากกฎหมายมอบอำนาจให้เฉพาะอัยการและศาล จึงทำให้การใช้กฎหมายนี้ไม่มีประสิทธิภาพสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่าที่ควร เหตุผลคือ กฎหมายไม่มีรายละเอียดกำหนดว่าพนักงานอัยการ จะทราบข้อเท็จจริงเหล่านี้ที่เป็นแนวโน้มที่จะเกิดอันตรายต่อเด็กจากใครเพราะพนักงานอัยการคงไม่อาจสืบเสาะข้อเท็จจริงเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง ตลอดจนกระบวนการพิจารณาคดีนี้ต้องพิจารณาในศาลขั้นต้นทั่วไป ซึ่งอาจเกิดความล่าช้าและไม่ทันต่อเหตุการณ์ได้ หากเป็นกรณีที่เด็กถูกบิดา มารดา เกลียดชัง ดุด่า ทุบตี เสมอ หากรอจนศาลมีคำสั่งตามวิธีการเพื่อความปลอดภัย เด็กอาจถูกทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัสหรือถึงแก่ชีวิตได้

จะเห็นได้ว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามกฎหมายอาญา เป็นขั้นตอนที่ทำให้หลักประกันแก่เด็กพอสมควร โดยเฉพาะกรณีที่เด็กถูกทำร้ายจากบิดา มารดา หรือบุคคลในครอบครัว หากเจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่มีอำนาจคล้ายคลึงกับเจ้าพนักงานสรรพากร ซึ่งมี

⁶ สรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ “แนวทางการป้องกันแก้ไขการละเมิดสิทธิเด็กในประเทศไทย” , หน้า

อำนาจดำเนินการไปก่อน หากคู่มือไม่พอใจอาจร้องอุทธรณ์ต่อศาลและมีอำนาจแยกเด็กออกจากบิดา มารดา ไปดูแลเองหรือให้ผู้อื่นดูแลแทนเป็นการชั่วคราวหรือถาวร แต่ในปัจจุบันนี้ยังไม่มีเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ใดที่มีอำนาจหน้าที่คุ้มครองเด็กที่เป็นผู้เสียหาย ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นรวมทั้งไม่มีการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้มากเท่าที่ควรด้วย

4.3.2 ปัญหาด้านกฎหมายวิธีสบัญญัติ

เนื่องจากในปัจจุบันเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาต่อเด็ก การดำเนินการทางกฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิของเด็ก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและวิธีพิจารณาความแพ่งจะเน้นหลักให้การแสดงบทบาทหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองเด็กไว้ที่บิดา มารดา ซึ่งก็สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ และความสัมพันธ์ที่เป็นจริง ระหว่างบิดา มารดา และบุตร แต่ในกรณีที่บิดา มารดา ไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือใช้สิทธิของตนโดยมิชอบ แม้ญาติหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องจะสามารถแสดงบทบาทเข้าไปดำเนินการคุ้มครองสิทธิเด็กกรณี บิดา มารดา มีปัญหาได้ก็ตาม แต่การคุ้มครองเด็กจะเริ่มขึ้นภายหลังการกระทำความผิดได้เกิดขึ้น และเป็นมาตรการที่ต้องผ่านการพิจารณาในศาลก่อน โดยขณะที่เกิดการกระทำความผิดจนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ระหว่างนั้นเด็กจะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูที่เหมาะสมจากผู้ใด กฎหมายมิได้กล่าวถึง ดังนั้นเด็กยังคงอยู่ในการอารักขาหรือปกครองดูแลของบิดา มารดา ผู้มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับผู้เยาว์ ทำให้มีผลกับคำให้การของเด็กในชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาคดีในศาลทำให้บิดเบือนจากความเป็นจริงได้ง่าย เนื่องจากการข่มขู่ของบิดา มารดา หรือญาติ รวมทั้งตัวเด็กเองที่เกิดความสงสารบิดา มารดา นอกจากนั้นการจำกัดไม่ให้เด็กสามารถใช้สิทธิของตนในฐานะผู้เสียหาย จะมีผลโดยอ้อมให้การดำเนินคดีไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วย

นอกจากนั้นยังมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานในกระบวนบังคับใช้กฎหมาย คือ พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) พนักงานอัยการ และศาล เนื่องจากหลักการในกฎหมายวิธีพิจารณาความ ที่ไม่เชื่อต่อการคุ้มครองเด็ก เมื่อมีคดีความผิดเกี่ยวกับเด็กที่เด็กเป็นผู้เสียหาย บทบาทของพนักงานสอบสวนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาความในศาลจะเป็นเช่นเดียวกับคดีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ใหญ่ แต่สภาพของเด็กมีความแตกต่างจากผู้ใหญ่มาก จึงทำให้การได้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานจากเด็กแตกต่างไปจากผู้ใหญ่ด้วย เช่น เด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ อาจจะไม่เข้าใจหรือทราบความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ

ตนตลอดจนความจำและการเรียงลำดับเหตุการณ์ยอมสับสน และคลาดเคลื่อนเนื่องจากความอ่อนวัย หรือความหวาดกลัวในจิตใจ ดังนั้นเมื่อมีการเผชิญหน้ากับพนักงานสอบสวนที่เป็นบุคคลแปลกหน้า ตลอดจนการซักถามจากพนักงานอัยการ โดยมีการซักค้านของทนายจำเลยตามปกติ ซึ่งอาจใช้เทคนิคในการถามทำให้เด็กรู้สึกสับสน ย่อมทำให้ข้อเท็จจริงถูกบิดเบือนไป

จึงอาจกล่าวได้ว่าวิธีพิจารณาความ ที่ไม่แยกวุฒิภาวะของผู้เสียหายยังทำให้กฎหมายคุ้มครองเด็กได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะเด็กที่มีความพิการทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา หรือในกรณีที่เป็นบิดา มารดา มีผลประโยชน์ขัดกับผู้เยาว์ เพราะการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามระเบียบเกือบจะไม่อาจเกิดขึ้น เว้นไว้แต่เด็กจะโตพอที่จะดำเนินการเองได้ และแม้ว่าจะมีการกล่าวโทษจากเพื่อนบ้าน ครู พยาบาล หรือผู้อื่นที่พบการกระทำความผิดต่อเด็ก หรือบิดา มารดา ผู้ปกครองนั้นไม่ดำเนินการร้องทุกข์ให้ถูกต้อง แต่พนักงานสอบสวนก็อาจใช้ดุลยพินิจสอบสวนต่อไปก็ตาม เมื่อเด็กผู้เสียหายยังคงอาศัยอยู่กับบิดา มารดา ซึ่งอาจพาเด็กผู้เสียหายหลบหนีไป หรือกดดันไม่ให้เด็กให้การตามความเป็นจริง หรือทำลายพยานหลักฐานสำคัญในคดีไปเสียก่อนที่พนักงานสอบสวนจะได้พบพยานหลักฐานนั้น

ในส่วนของพนักงานอัยการ การดำเนินงานของพนักงานอัยการในคดีอาญา ก็ยังคงต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยต้องอาศัยการรวบรวมพยานหลักฐานจากพนักงานสอบสวนให้เป็นผู้ดำเนินการให้ และหากการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไม่เกิดพนักงานอัยการก็ไม่สามารถฟ้องได้ สำหรับส่วนของศาล แม้ว่าศาลจะมีอำนาจสอบถามพยานเองหรือเรียกพยานมาให้การเพิ่มเติม กรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่เมื่อไม่มีพยานมาให้การหรือผู้เสียหายไม่มาศาล เพราะถูกกดดันจากบิดา มารดา หรือแม้แต่พยานหรือผู้เสียหายจะมาศาลแต่ไม่ยอมบอก เล่าเรื่องตามความเป็นจริงก็ทำให้ผลการดำเนินคดีไม่ได้เป็นไปอย่างถูกต้องตามข้อเท็จจริง

เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาความในศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่เด็กกระทำความผิด หรือคดีครอบครัว จะมีขั้นตอนในการดำเนินคดีแตกต่างไปจากคดีธรรมดา เนื่องจากจะมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็กเป็นหลัก และมีเจ้าพนักงานของสถานพินิจ ซึ่งเป็นองค์กรสนับสนุนศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นผู้มีส่วนหน้าที่สืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กครอบครัวและสภาพแวดล้อม เสนอเป็นรายงานต่อศาล เพื่อใช้

ประกอบการพิจารณาคดี ก็จะเป็นการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของเด็กได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้นหากการพิจารณาคดีที่เด็กตกเป็นผู้เสียหายอยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว และใช้วิธีพิจารณาความในศาลคดีเยาวชนและครอบครัวให้ครอบคลุมคดีอาญาที่เด็กตกเป็นผู้เสียหายด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีผู้กระทำความผิดต่อเด็กเป็นบิดา มารดา บุคคลในครอบครัวหรือเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลเด็ก กล่าวคือ นอกจากจะให้เจ้าพนักงานสถานพินิจได้สืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กผู้เสียหายและครอบครัว พร้อมเสนอความเห็นต่อศาลในการพิจารณาคดี ก็ควรจะให้ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และแพทย์ผู้ตรวจรักษาอาการทางร่างกายและจิตใจของเด็กผู้เสียหาย มีโอกาสให้การในศาลได้ประกอบสำนวนคดีเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อชดเชยความด้วยวุฒิภาวะของผู้เสียหายที่ทำให้ศาลไม่อาจได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ และเป็นประโยชน์ต่อเด็กมากที่สุด

4.3.3 ปัญหาองค์กรและการประสานงานระหว่างองค์กร

ในปัจจุบันจะมีองค์กรคุ้มครองสิทธิเด็กทั้งที่เป็นองค์ภาคเอกชน และองค์ภาครัฐบาลหลายหน่วยงาน ซึ่งต่างมีวัตถุประสงค์ในเป้าหมายในการปฏิบัติงานใกล้เคียงกัน แต่ยังขาดความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ทำให้การทำงานไม่ประสานและสอดคล้องกันเท่าที่ควร อีกทั้งมักมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการแก้ไขปัญหาระยะยาว

สำหรับองค์ภาครัฐ เช่น กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์ กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน กรมตำรวจ แม้จะมีกฎหมายรับรองอำนาจไว้ก็ตาม แต่เนื่องจากการบริหารงานองค์กรในระบบข้าราชการ ซึ่งมีขั้นตอนและลำดับชั้นในการบังคับบัญชา ทำให้อาจก่อปัญหาความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ทำให้ไม่ทันต่อเหตุการณ์ในการช่วยเหลือเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหายได้ นอกจากนี้องค์กรของรัฐยังขาดการตรวจสอบจากสังคมโดยตรง เนื่องจากมีรายได้จากงบประมาณของรัฐ การตรวจการปฏิบัติงานขององค์กรจึงมีเพียงการตรวจสอบโดยอ้อมจากองค์การนิติบัญญัติหรือตุลาการเท่านั้น

สำหรับองค์กรเอกชนแล้ว จะมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานสูง และเจ้าหน้าที่ยังมีความรัก และความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือคุ้มครองเด็กอย่างแท้จริง ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความตั้งใจ นอกจากนี้ยังสามารถถูกตรวจสอบโดยตรงจากสังคม เพราะรายได้ส่วนหนึ่ง

ขององค์กรเอกชนก็มาจากการบริจาคของประชาชนนั่นเอง แต่องค์กรเอกชนมักจะประสบปัญหาอุปสรรคด้านการยอมรับสถานะขององค์กรภาคเอกชน ซึ่งมักจะปรากฏเสมอว่าองค์กรภาคเอกชนได้รับการปฏิเสธที่จะให้เข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองเด็ก เช่น ในกรณีที่ครอบครัวกระทำทารุณกรรมต่อเด็ก องค์กรภาคเอกชนที่เข้าไปให้การช่วยเหลือและรับตัวเด็กมารักษาอุปการะมักถูกมองว่าไม่มีสิทธิ์และอำนาจหน้าที่ที่จะทำเช่นนั้น ทำให้องค์กรภาคเอกชนให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่เสียหายได้ลำบากมากขึ้น เพราะเกรงว่าอาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้ จากการที่องค์กรเอกชนไม่มีกฎหมายรองรับอำนาจของเจ้าหน้าที่ขององค์กรในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กผู้เสียหาย ทำให้เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนไม่อาจสอบถามพยานหรือผู้ต้องหาได้โดยตรงในการรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้น โดยต้องอาศัยเจ้าพนักงานตำรวจ หรือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งในกรณีบุคคลเหล่านี้มีปัญหาไม่สามารถให้ข้อมูลได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนก็ไม่อาจได้ข้อเท็จจริงดังกล่าว ทำให้ไม่อาจเข้าไปแทรกแซง เพื่อให้ความคุ้มครองเด็กได้อย่างเต็มที่ และการดำเนินการทางคดีก็เกือบจะไม่สามารถทำได้เลย⁷

ปัญหาที่พบหลังจากช่วยเหลือเด็กที่ถูกทำร้ายอย่างหนึ่งก็คือ ที่รองรับในระยะยาว เนื่องจากเด็กที่ถูกทำร้ายจะต้องได้รับการบำบัดทางด้านจิต ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาระยะหนึ่ง ถึงจะกลับเข้าสู่องค์กร การจะส่งต่อให้จึงอาจมีปัญหาในเรื่องความต่อเนื่องได้ ดังนั้นจึงควรมีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กสามารถกลับเข้ามาอยู่ในสังคมอย่างปรกติสุขได้

4.3.4 ปัญหาบุคลากร

ปัจจุบัน ในองค์กรของรัฐและเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กที่เป็นผู้เสียหายในปัจจุบันยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเด็ก เช่น นักจิตวิทยา แพทย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาผู้เชี่ยวชาญในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็ก ซึ่งบุคลากรเหล่านี้มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะกรณีที่เด็กที่เป็นผู้เสียหายต้องขึ้นศาลอาญาไม่ใช่ศาลคดีเยาวชนและครอบครัว ที่มีเจ้าหน้าที่เหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่อยู่แล้ว จึงต้อง

⁷ ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก "ทารุณกรรมเด็ก", หน้า 21.

มีการเตรียมตัวเด็กมีการปรึกษาแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาก่อนที่จะเข้าไปสู่ขั้นตอนในการพิจารณาคดี

นอกจากนั้นยังพบว่าองค์กรเอกชนมักจะประสบกับปัญหาเรื่อง “การขาดแคลนบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่” โดยเฉพาะในฝ่ายช่วยเหลือที่มีไม่พอกับปัญหาของเด็กที่มี ทำให้และทางองค์กรเอกชนยังไม่มีนักสังคมสงเคราะห์และแพทย์ประจำ รวมทั้งพี่เลี้ยงเด็กก็ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ เมื่อมีปัญหาจึงต้องไปปรึกษาแพทย์และนักสังคมสงเคราะห์ตามโรงพยาบาล เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็ก ซึ่งทำให้ไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร⁸

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความปัจจุบัน บทบาทของบุคลากรด้านสาธารณสุข เช่น นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์ หรือพยาบาลอาจเกี่ยวข้องในกรณีที่เด็กถูกละเมิดสิทธิในฐานะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญที่มาเบิกความถึงความเสียหายทางร่างกายและจิตใจที่เด็กได้รับ รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุจากความรู้อันประกอบวิชาชีพของตน และอีกประการหนึ่งก็คือ คำบอกเล่าของเด็กผู้เสียหายที่บุคคลเหล่านี้ได้ฟังจากปากของเด็กโดยตรง ขณะที่ตนปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือเด็กอยู่ แต่โดยปรกติแล้วคำให้การของบุคคลเหล่านี้ในจำนวนที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดีมักจะไม่มีความหนักแน่นและความสำคัญนัก เพราะน้ำหนักการรับฟังพยานจะอยู่ที่เด็กผู้เสียหายเป็นหลัก แต่ในกรณีที่เด็กมีผลประโยชน์ใดกันกับบิดา มารดา หรือเด็กยังเล็กเกินไป หรือมีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้นการให้การจากเด็กผู้เสียหายจึงอาจคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงได้ ฉะนั้นการรับฟังข้อเท็จจริงจากพยานผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กผู้เสียหายมากขึ้น⁹

นอกจากปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาทัศนคติและความรู้ความเข้าใจของเจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพราะถ้าหากบุคคลเหล่านี้มีอคติต่อเด็กที่เป็นผู้เสียหาย ย่อมทำให้ขาดความพยายามในการทำ ความเข้าใจและร่วมแก้ปัญหาทั้งกับเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาได้ เพราะแม้ว่าจะได้มีการแก้ไข

⁸ ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก “ทารุณกรรมเด็ก”, หน้า 21.

⁹ สรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ “แนวทางการป้องกันแก้ไขการละเมิดสิทธิเด็กในประเทศไทย”, หน้า 22.

ปัญหาต่าง ๆ จนหมดแล้วแต่ถ้าบุคลากรในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้ สอดคล้องกัน ย่อมอาจเกิดปัญหาในการปฏิบัติงานได้

4.3.5 ปัญหาด้านทรัพยากร

ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร จะเป็นปัญหาพบอยู่ในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดแคลนงบประมาณ ย่อมทำให้ไม่สามารถ ขยายงาน และเพิ่มอัตราจำนวนบุคลากรให้เพียงพอกับความต้องการในการปฏิบัติงานได้ นอกจากนี้ การขาดแคลนงบประมาณยังเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาองค์กรในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาบุคลากร พัฒนาสถานที่ปฏิบัติงาน ตลอดจนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้มี ประสิทธิภาพเพียงพอได้

4.3.6 ปัญหาด้านข้อมูล การศึกษา การอบรม

สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพก็คือ ความรู้ ความเข้าใจ และข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กผู้เสียหาย เพราะแม้ว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งเต็มกำลัง แต่ถ้าหากความรู้ ความเข้าใจ ย่อมเกิดปัญหาทางด้านการ ปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ได้ เช่น เมื่อมีการยื่นคำร้องขอถอนอำนาจปกครอง พนักงานอัยการสามารถร้องขอ ใช้วิธีการชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 ได้ เพื่อป้องกันเด็กและเยาวชนจากการทำร้ายของบิดา มารดา ระหว่างรอคำสั่ง ถอนอำนาจปกครองจากศาล แต่ในทางปฏิบัติพบว่าเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาลกลับไม่ได้นำมาใช้มากเท่าที่ควร

ดังนั้นการให้ข้อมูล ความรู้ ตลอดจนอบรมบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็ก ตกเป็นผู้เสียหาย โดยเฉพาะบุคลากรในกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย เช่น เจ้าพนักงานตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษาที่จะเข้ามามีบทบาทในคดีเกี่ยวกับเด็ก ด้วยการอบรมพิเศษเพื่อช่วยเหลือ ให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กขั้นต้นก่อน ดังนี้ย่อมทำให้การปฏิบัติ งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนั้นการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวิชาการ เพื่อกำหนดมาตรฐานสภาพการคุ้มครองดูแลเด็ก ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคม เช่น การปฏิบัติต่อเด็กในเชิงจิตวิทยา การเลี้ยงดูเป็นอย่างไร การระมัดระวังไม่ให้เกิดภัยอันตรายแก่เด็กควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง ฯลฯ เหล่านี้เป็นความรู้กว้าง ๆ ที่ช่วยเอื้อให้เกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับการคุ้มครองดูแลเด็กง่ายขึ้น นอกจากนี้หากมีการศึกษารวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเด็ก เผยแพร่ให้สังคมได้ทราบ ข้อมูลว่ามีรูปแบบอย่างไรบ้าง การแก้ไขป้องกันควรจะเป็นอย่างไร ดังนี้เป็นการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในสังคม ได้มีความเข้าใจว่าปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่ทุกคนควร ให้ความสำคัญและร่วมมือกันแก้ไขปัญหา มิใช่ปล่อยเป็นหน้าที่ของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว

4.3.7 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของเด็ก ครอบครัว ชุมชน

สาเหตุหนึ่งของปัญหาการกระทำความผิดต่อเด็กและเยาวชนที่การเพิ่มจำนวนและทวีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน ก็เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากสังคมที่มีการพึ่งพาอาศัยและเอื้อเพื่ออาหารต่อกันในชุมชน มาเป็นการดิ้นรนเพื่อแย่งกันหาปัจจัยในการดำรงชีพ การเอาตัวเอาเปรียบเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ เหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมกัน และความห่างเหินไม่เข้าใจกันระหว่างบุคคลในครอบครัว และระหว่างชุมชนเดียวกันอันจะนำไปสู่การกระทำความผิดอาญาต่อเด็กได้ นอกจากนี้เนื่องจากจารีตประเพณีและแนวคิดพื้นฐานของสังคมที่ถือว่าเด็กเป็นสมบัติของบิดา มารดา การลงโทษเด็ก โดยบิดา มารดา หรือญาติซึ่งอยู่ร่วมกับเด็กเป็นสิทธิโดยชอบ และเป็นเรื่องภายในครอบครัว บุคคลภายนอกแม้ว่าจะเป็นผู้ที่สมควรไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ด้วยปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดการกระทำความผิดอาญาต่อเด็กโดยบิดา มารดา หรือบุคคลในครอบครัวได้ง่ายขึ้นในสภาพสังคมปัจจุบัน เพราะเมื่อเด็กถูกทำร้ายร่างกาย โดยเฉพาะกรณีการทารุณกรรมจากบุคคลในครอบครัวนั้น บุคคลอื่นในครอบครัวหรือคนในชุมชนจะเป็นผู้พบเห็นและแจ้งเหตุได้ดีที่สุด เพราะเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องคงไม่สามารถ ทราบและเข้าไปให้ความช่วยเหลือคุ้มครองได้ทันท่วงทีหากมิได้มีการรับแจ้งเหตุการณ์จากผู้พบเห็น ทำให้การให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมกันระหว่างเด็ก ครอบครัว และชุมชนนี้เป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาอย่างยิ่ง เนื่องจากสามารถลดความจำเป็นในการใช้กฎหมายได้ เพราะในบางกรณีปัญหาที่เกิดกับเด็กและครอบครัวก็ไม่สามารถแก้ไขได้โดยใช้กฎหมาย

หากสังคมใดมีจิตสำนึกในการคุ้มครองหรือเห็นคุณค่าของเด็ก การกระทำละเมิดต่อเด็กย่อมเกิดขึ้นได้ยาก และน้อย ฉะนั้นการแทรกแซงโดยสังคมจะทำให้บิดา มารดาหรือผู้ที่ จะกระทำความผิดตระหนักได้ว่าการกระทำของตนอยู่ในสายตาของเพื่อนบ้านในชุมชน จึงไม่กล้าที่จะกระทำความผิด การแทรกแซงถ้ากระทำโดยชุมชนจะทำให้สามารถแยกตัวเด็กออกมาจากครอบครัวได้ หรือหยุดยั้งการกระทำละเมิดนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้ว่าจะเป็นเพียงแนวโน้มที่อาจจะเกิดการละเมิดสิทธิเด็กก็ตาม (แต่กรณีนี้อาจใช้ไม่ได้ผลสำหรับกรณีที่บิดา มารดาเด็กเป็นบุคคลก้าวร้าวหรือมีพฤติกรรมมรณะผู้อื่น)¹⁰

4.4 วิเคราะห์บทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในประเทศไทย

ในประเทศไทย การคุ้มครองสิทธิเหนือร่างกายและเสรีภาพของเด็กในปัจจุบันใช้กฎหมายอาญา และกฎหมายแพ่งเป็นหลักไม่ว่าเด็กจะถูกละเมิดสิทธิจากบุคคลอื่น หรือบิดา มารดา ผู้ปกครองก็ตาม ดังนั้นเจ้าพนักงานที่มีบทบาทสำคัญก็คือ เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ ตำรวจ อัยการ ศาล ที่มีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงาน เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ นอกจากนี้ทางด้านสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนก็จะมีเจ้าพนักงานของกรมประชาสงเคราะห์ที่อาศัยอำนาจตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 และเจ้าหน้าที่มูลนิธิเอกชนที่ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กที่ยากไร้ มีความประพฤติไม่เหมาะสมหรือเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานสถานพินิจ ซึ่งปฏิบัติงานสนับสนุนศาลเยาวชนและ ครอบครัวภายใต้ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ สำหรับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเหล่านี้สามารถแยกออกได้เป็น 2 กรณีคือ กรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของบุคคลภายนอก และกรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของบิดามารดา หรือบุคคลในครอบครัว

1. กรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของบุคคลภายนอก

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้เสียหายถูกกระทำละเมิดสิทธิจากบุคคลอื่น และเด็กมีบิดา มารดาหรือผู้ปกครองเป็นผู้ดูแลอยู่ดังนี้ โดยปกติแล้วบิดามารดาจะเป็นผู้ใช้สิทธิของตนตามกฎหมายในฐานะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองตามกฎหมายป้องกันสิทธิของเด็ก โดยการดำเนิน

¹⁰ สรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ "แนวทางการป้องกันแก้ไขการละเมิดสิทธิเด็กในประเทศไทย", หน้า 23.

คดีกับผู้กระทำผิดตามกฎหมาย และดูแลรักษาเยียวาสภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นกรณีปกติทั่วไป ฉะนั้นบทบาทของเจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่องค์กรรัฐและเอกชน ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมอันได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล จะมีบทบาทหลักในการดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย โดยมุ่งเน้นไปที่การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งอาจทำให้ขาดการคุ้มครองและละเลยสภาพจิตใจของเด็กผู้เสียหายได้ ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากพนักงานดังกล่าวมีงานในความรับผิดชอบเป็นจำนวนมาก อีกทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ไม่ได้มีบทบัญญัติคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่แตกต่างไปจากผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่แต่อย่างใด เช่น ในขั้นตอนการสอบสวนก็จะกระทำโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีประสบการณ์ทางด้านจิตวิทยาเด็ก ซึ่งอาจทำให้เด็กเกิดความเครียดให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนได้ หรือเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นกลไกในกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นไร้ประสิทธิภาพ ขาดความรับผิดชอบในบางกรณี ไม่ใส่ใจต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ที่กระทำความผิดอาญา ย่อมเป็นปัญหาหนึ่งที่เด็กหรือเยาวชนไม่ได้รับความยุติธรรมในเบื้องต้น อย่างไรก็ตามก็ตีบิดามารดาของเด็กย่อมเป็นผู้ให้ความร่วมมือในด้านการให้ข้อมูล และติดตามผลในการดำเนินคดี ซึ่งเป็นผลดีที่ทำให้สิทธิและเสรีภาพของเด็กได้รับการคุ้มครองในระดับหนึ่งอยู่แล้ว

สำหรับกรณีที่บิดา มารดาของเด็กด้อยการศึกษาขาดความรู้ความสามารถในการดำเนินคดี และได้มาขอความช่วยเหลือ หรือในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมิได้อยู่กับบิดามารดาขาดผู้ดูแล เช่น หนีออกจากบ้านเป็นผู้เร่ร่อน ถูกหลอกลวงมากักขัง ใช้แรงงานทารุณกรรม ถ้ามีผู้พบเห็นและแจ้งไปยังองค์กรคุ้มครองสิทธิเด็กเช่นนี้ เจ้าหน้าที่องค์กรดังกล่าวจะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการดำเนินการปกป้องสิทธิเด็กและเยาวชนแทนบิดามารดา โดยมีการประสานงานกับเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่อยู่ในภัยอันตรายนั้น และดำเนินคดีกับผู้ที่กระทำความผิด ให้การรักษาพยาบาลทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็ก และสืบหาครอบครัวหรือญาติของเด็กเพื่อนำส่งตัวเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวต่อไป แต่ถ้าไม่มีผู้ใดแจ้งไปยังองค์กรเอกชน หรือองค์กรเอกชนเหล่านั้นไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เด็กหรือเยาวชนผู้เสียหายในคดีอาญาย่อมขาดที่พึ่งและไร้ผู้คุ้มครอง

2. กรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของบิดา มารดาหรือบุคคลในครอบครัว

เมื่อเด็กถูกทำร้ายละเมิดสิทธิโดยบิดามารดา หรือบุคคลในครอบครัว โดยสภาพของสังคมไทยและผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพลต่อเด็กการกระทำดังกล่าวย่อมถูกปกปิด จึงต้องอาศัยเจ้าพนักงานของรัฐที่มีบทบาทในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่เป็ผู้เสียหายโดยตรงได้แก่ เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะตำรวจ อัยการ แต่เนื่องจากการให้ความคุ้มครองโดยกฎหมายอาญาเป็นการคุ้มครองภายหลังเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าเจ้าพนักงานตำรวจ (เจ้าพนักงานสอบสวน) มีอำนาจดำเนินการขั้นต้นก่อนถึงการพิจารณาคดีในศาลก็ตาม ก็ต้องมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และเกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจจึงจะสามารถใช้อำนาจของตนในการปกป้องคุ้มครองเด็กผู้เสียหายได้ และแม้ว่ากฎหมายอาญาจะมีบทบัญญัติในเรื่อง “จำเป็น” และ “ป้องกัน” เพื่อคุ้มครองภัยอันตรายที่จะเกิดหรืออาจเกิดกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่นั่นก็เป็นเพียงบททั่วไป มิได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือคุ้มครองเด็กอย่างชัดเจน ทำให้เจ้าพนักงานของรัฐเกิดความไม่แน่ใจในการใช้กฎหมายดังกล่าวซึ่งหากกระทำไปแล้ว จะสามารถคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้หรือไม่ จึงมิได้มีการนำ “เหตุจำเป็น” และ “ป้องกัน” มาใช้มากเท่าที่ควร ดังนั้นในช่วงที่มีความเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรืออยู่ใกล้อันตราย โดยเฉพาะหากเป็นการทำร้ายทารุณกรรมจากบิดา มารดา หรือผู้มีอำนาจปกครองเด็ก ย่อมเป็น การล่าช้า และอาจเกิดอันตรายได้หากจะต้องรอให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอย่างชัดเจนหรือมีการดำเนินการทางศาลเสียก่อน แล้วจึงเข้าไปช่วยเหลือเด็กผู้เสียหาย

นอกจากนั้นในการพิจารณาการกระทำความผิดอาญากรณีที่เด็กตกเป็นผู้เสียหายก็ใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความเช่นเดียวกับคดีที่ผู้ใหญ่เป็นผู้เสียหาย ซึ่งไม่เอื้ออำนวยต่อการคุ้มครองเด็กซึ่งตกเป็นผู้เสียหายอย่างเต็มที่ เพราะสภาพของเด็กมีความแตกต่างจากผู้ใหญ่ โดยเฉพาะสภาพร่างกาย และจิตใจ ความรู้ความเข้าใจและการจดจำในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุให้การได้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอาจคลาดเคลื่อนได้ เนื่องจากความหวาดกลัวอ่อนวัย ความหวาดกลัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้น หรือเมื่อเผชิญหน้ากับพนักงานสอบสวนหรือการซักถามจากพนักงานอัยการ ทนายจำเลย และจะเห็นได้จากความมุ่งหมายของกฎหมายอาญา และการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้องที่ มุ่งเน้นการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทำให้ในบางครั้ง

อาจทำให้ไม่ได้คำนึงถึงการกระทบกระเทือนสภาพจิตใจของเด็ก เช่น หากมีเพียงพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นบุคคลแปลกหน้าทั้งยังขาดประสบการณ์ทางด้านจิตวิทยาเด็กสอบสวนเด็กเพียงลำพังแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเครียดทางด้านจิตใจแก่เด็กและเยาวชนได้ ซึ่งวิธีที่เหมาะสมควรให้เด็กได้พบปะกับแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ หรือ นักจิตวิทยา เพื่อรับการรักษาพยาบาล พร้อมทั้งพูดคุยซักถามสร้างความคุ้นเคย ดังนั้นย่อมได้ข้อเท็จจริงที่เน้นประโยชน์ต่อคดีได้มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่บิดามารดาไม่มีความสามารถหรือเป็นผู้กระทำผิดต่อเด็กเสียเอง กรณีนี้เด็กจะขาดผู้ที่ทำหน้าที่ปกป้องดูแลเด็กทั้งทางด้านร่างกายจิตใจและการดำเนินคดีเด็กอาจถูกถูกข่มขู่ เกิดความหวาดกลัวไม่กล้าพูดความจริงได้ นอกจากนั้นเจ้าพนักงานสอบสวนซึ่งมีงานในความรับผิดชอบมาก อาจไม่สามารถสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กผู้เสียหายและครอบครัวได้ครบถ้วน อันจะทำให้เด็กขาดประโยชน์จากข้อมูลในส่วนนี้ได้ และการพิจารณาคดีในศาลอาญา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างเดียวไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของบิดา มารดา ผู้กระทำความผิดกับเด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายทั้งที่พบว่าสาเหตุส่วนมากในการทำร้ายทารุณกรรมเด็กของบิดา มารดานั้นมาจาก มูลเหตุจูงใจในด้านอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่มีวัตถุประสงค์ในการมุ่งปกป้องร้ายต่อเด็กโดยตรงเพียงอย่างเดียว ดังนั้นตัวเด็กผู้เสียหายเองก็อาจไม่ต้องการแยกกันอยู่กับบิดา มารดา หรือให้บิดา มารดาต้องรับโทษ

กรณีที่เหมาะสมจะนำมาพิจารณาอีกประการ คือ การใช้สิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในทางศาลของเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย เป็นการคุ้มครองเด็กบนพื้นฐานของการให้ความสำคัญแก่การใช้อำนาจปกครองของบิดามารดา เมื่อมีผู้มาละเมิดสิทธิบุตรของตน บิดา มารดาต้องต้องใช้สิทธิแทนบุตรของตนในการฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งกรณีนี้อาจเกิดปัญหาในกรณีที่บิดามารดา มีความบกพร่องไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเป็นผู้กระทำผิดต่อเด็กเสียเอง ย่อมไม่มีการกล่าวโทษร้องทุกข์ และดำเนินคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาล เพราะเด็กถูกจำกัดสิทธิในการดำเนินคดีทางแพ่งและอาญากับบิดา มารดา และแม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้เป็นอำนาจของญาติ และพนักงานอัยการในการร้องขอต่อศาลเพิกถอนอำนาจปกครองบิดา มารดาที่ประพฤติมิชอบ หากแต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้วผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดก็คือ ญาติของเด็กนั่นเอง เพราะพนักงานอัยการย่อมไม่สามารถทราบข้อเท็จจริงได้เอง หากไม่มีผู้ใดมาแจ้งและด้วยสาเหตุของจารีตประเพณี แนวคิดของสังคมที่ถือว่าบุตรเป็นสมบัติของบิดามารดา คนภายนอกไม่ควรยุ่งเกี่ยว แม้จะเป็นญาติก็ตาม ทำให้เด็กไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควรจะเป็น นอกจากนั้นในขั้นตอนของการร้องขอถอนอำนาจปกครองต่อศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น แม้

พนักงาน อัยการผู้ร้องจะสามารถใช้วิธีการชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามมาตรา 254 เพื่อป้องกันเด็กและเยาวชนจากการทำร้ายซ้ำของบิดา มารดา ระหว่างรอคำสั่ง ถอนอำนาจปกครองจากศาลได้แต่ในทางปฏิบัติพบว่า เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล กลับไม่ได้นำมาใช้มากเท่าที่ควร

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เด็กที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการทำร้ายของบิดา มารดา ขาดไร้ผู้ที่ดูแลปกป้องสิทธิประโยชน์ เพราะแม้องค์กรที่คุ้มครองสิทธิเด็ก อย่างเช่น กรม ประชา-สงเคราะห์จะมีอำนาจตาม ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ในการดูแล สงเคราะห์ช่วย เหลือเด็กที่ยากไร้มีความประพฤติไม่เหมาะสม เด็กที่ตกเป็นผู้เสียหายและขาดผู้ดูแลปกป้อง หาก แต่เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวได้มีการบังคับใช้มานาน อีกทั้งโดยเนื้อหาของ กฎหมายก็มีได้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานกรมประชาสงเคราะห์โดยแจ้งชัด ว่ามีอำนาจหน้าที่เช่นไร บ้างในการ ช่วยเหลือเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหาย การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจึงไม่ประสบ ผลใน การดำเนินงานอย่างเต็มที่ ทำให้บทบาทในด้านการคุ้มครองเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหาย โดยเฉพาะกรณีบิดา มารดาเป็นผู้กระทำทารุณกรรมต่อเด็ก ตกเป็นของเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ต่าง ๆ ซึ่งจะปฏิบัติหน้าที่ทางด้านกิจกรรมทางกฎหมาย กิจกรรมด้านการสงเคราะห์ กิจกรรม ด้านการบำบัดฟื้นฟู เช่น การเตรียมพยานหลักฐานเพื่อใช้ประกอบคดีความ การสืบสวนข้อเท็จจริง เพื่อหาวิธีช่วยเหลือเด็ก การแทรกแซงครอบครัว เช่น แยกเด็กออกมาชั่วคราวกรณีที่เป็น ความเสี่ยงต่อการถูกกระทำซ้ำ การช่วยเหลือสนับสนุนให้เด็กสามารถให้ข้อเท็จจริงต่อกระบวนการ บังคับใช้กฎหมาย ฯลฯ หากแต่การปฏิบัติงาน ดังกล่าวก็อาจมีอุปสรรคเนื่องจากไม่มี กฎหมายใดรองรับให้อำนาจ แก่เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน การปฏิบัติ งานของเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนดังกล่าว จึงเป็นการทำงานโดยอาศัยเทคนิคส่วนตัวในการเข้าไปมี ส่วนร่วมในการ คุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย เช่น การเข้าไปแยกเด็กมาดูแล ในกรณีฉุกเฉิน หรือ สืบเสาะค้นหาข้อมูลของเด็กและเยาวชน ฉะนั้นจึงอาจเกิดปัญหาเรื่อง การนำเด็กออกมาจากครอบครัวที่ทำร้ายทารุณเด็กว่าเป็นการพรากผู้เยาว์ และไม่ได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องได้ เป็นต้น

เมื่อพิจารณากรณีเด็กเป็นผู้กระทำความผิดจะเห็นได้ว่าได้มีกฎหมายเฉพาะ คือ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ที่มีบทบัญญัติขั้นตอนการดำเนินคดีและการพิจารณาคดีในศาลที่เอื้อประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นยังมีองค์กรสนับสนุนศาล

เยาวชนและครอบครัว คือ สถานพินิจ ซึ่งมีเจ้าพนักงานสถานพินิจที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบเสาะ และพินิจเรื่องข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวเด็ก และของครอบครัวหรือที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจน สิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น ซึ่งระหว่างการควบคุมตัวเด็กก็จะมีการนำเด็ก เข้าพบแพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา เพื่อตรวจสอบสภาพร่างกาย และจิตใจ เพื่อส่งให้พนักงานสังคม สงเคราะห์บำบัดแก้ไขเด็กหรือเยาวชนนั้นต่อไป

สำหรับกรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหายจากการทำร้ายทารุณกรรมของบิดา มารดา ถือเป็น การใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบของบิดา มารดา ซึ่งญาติของผู้เยาว์หรือพนักงานสามารถร้องขอ ต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ถอนอำนาจปกครองของบิดา มารดา ผู้ใช้อำนาจปกครองโดยมิ ชอบเสียบางส่วน หรือทั้งหมดก็ได้ ซึ่งเมื่อมีการนำคดีมาสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว เจ้าพนักงาน สถานพินิจก็จะมีบทบาทในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้เสียหาย ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชน และครอบครัวฯ กำหนดไว้ คือเมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งเจ้าพนักงานศาลพินิจจะได้ ทำการพินิจประมวล และรายงานข้อเท็จจริงเสนอความเห็นต่อศาลอันจะเป็นสิ่งที่ใช้ประกอบใน การพิจารณา พิพากษา (มาตรา 117) หรือมี คำสั่งและศาลมีอำนาจมอบหมายให้พนักงาน สังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา เข้าสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวรวมทั้งจัดให้ แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจร่างกาย สุขภาพ จิตใจของเด็กและบุคคลในครอบครัว (มาตรา 112) ซึ่ง มาตรการดังกล่าวนี้เป็นการช่วยให้บิดา มารดาไม่สามารถ ทำร้ายเด็กซ้ำอีกในระหว่างรอการ พิจารณาคดีและเด็กยังอยู่กับครอบครัว นอกจากนั้นศาลยังมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจ ที่ ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้กำกับการปกครอง มีหน้าที่สอดส่องว่าบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง ของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครอง เพื่อสวัสดิภาพ และอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่ (มาตรา 119) และ ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ ของพนักงานอัยการ จึง เป็นหลักประกันทางการคุ้มครองสิทธิเด็กมากขึ้น แต่เจ้าพนักงานสถานพินิจจะใช้อำนาจของ ตนเช่นว่านั้นได้ก็ต่อเมื่อมีการนำคดีมาสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลได้มีคำสั่งให้เจ้า พนักงานสถานพินิจปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเท่านั้น ดังนั้นจึงทำให้เจ้าพนักงานสถานพินิจสามารถ ใช้อำนาจหน้าที่ของตน เฉพาะขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์ เกี่ยวข้องของศาลเท่านั้นหากผู้มีสิทธินำคดีมาสู่ศาลไม่นำเสนอเป็นคดีศาล ศาลและเจ้า พนักงานก็ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นได้ว่าการคุ้มครองเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองใช้สิทธิของตนโดยมิชอบนี้ แม้ว่าญาติหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องและเจ้าพนักงาน เจ้าหน้าที่จะสามารถแสดงบทบาทคุ้มครองสิทธิเด็กได้ก็ตาม แต่การคุ้มครองเด็กจะเริ่มขึ้นภายหลังการกระทำผิดได้เกิดขึ้นเสมอ และเป็นมาตรการที่ต้องผ่านการพิจารณาในศาลก่อน โดยขณะที่เกิดการกระทำผิดจนกระทั่งถึงวันที่ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กนั้น ระหว่างนั้นเด็กจะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูที่เหมาะสมจากผู้ใดนั้น กฎหมายมิได้กล่าวถึง ดังนั้นเด็กยังคงอยู่ในการปกครองดูแลของบิดามารดา ผู้มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับผู้เยาว์ ซึ่งจะทำให้มีผลกับสวัสดิภาพของเด็ก การให้การในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดีของศาลที่จะไม่มีผู้ใดคอยเยียวยารักษาสภาพร่างกาย จิตใจและดูแลการดำเนินคดีได้ เพราะเด็กอาจถูกข่มขู่ หรือทำร้ายร่างกายซ้ำอีก ซึ่งองค์การที่เข้ามามีบทบาทค่อนข้างมากในการดำเนินการคุ้มครองเด็กและผู้เยาว์ผู้เสียหายนี้ก็คือมูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์กรเอกชน ที่จะมีการเข้ามาดูแลตั้งแต่พบ หรือได้รับการแจ้งจากผู้พบเห็นการกระทำทารุณกรรมเด็ก จนกระทั่งขั้นตอนการดำเนินการทางกฎหมาย และฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่องค์กรเอกชนเหล่านั้นก็อาจพบอุปสรรคในการปฏิบัติงาน เพราะไม่มีกฎหมายรับรองให้อำนาจหรืออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในต่างประเทศ จะพบว่า มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจหน้าที่กับเจ้าพนักงาน ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่เป็น ผู้เสียหายเป็นอย่างมาก โดยจะคำนึงความปลอดภัยของเด็กเป็นประการแรก โดยจะเห็นได้จาก เมื่อเกิดการทารุณกรรมเด็ก โดยบิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้มีหน้าที่ดูแลเด็ก ก็จะมีเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีของศาล ระหว่างการพิจารณาคดี จนกระทั่งการดูแลเด็กให้อยู่กับครอบครัวที่เหมาะสมต่อไป เช่น ในขั้นตอนก่อนการดำเนินคดี เมื่อเกิดการทารุณกรรมเด็ก โดยบิดามารดาหรือผู้มีหน้าที่ดูแลเด็กปัญหาที่ประสบในประเทศไทยคือ บุคคลที่พบเห็นเหตุการณ์มักไม่แจ้งเหตุที่พบต่อเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพราะแนวคิดทางสังคมที่ ว่าเป็นเรื่องการอบรมสั่งสอนบุตรคนนอกไม่ควรยุ่งเกี่ยว จึงทำให้เด็กถูกทารุณกรรมได้ และถึงแม้มีการแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องก็ตาม เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนจึงต้องอาศัยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการแยกตัวเด็กออกมา ซึ่งอาจประสบปัญหาในการประสานงานและความล่าช้าได้ นอกจากนี้ในระหว่างที่มีการดำเนินคดีและรอคำสั่งศาลอยู่นั้น กฎหมายไม่ได้

ระบุไว้ว่าให้ผู้ใดมีอำนาจปกครองเด็ก หากเด็กยังอยู่กับบิดา มารดา ผู้ใช้อำนาจมิชอบก็อาจถูกข่มขู่ทำร้ายซ้ำอีกได้ แต่ถ้าหากองค์กรเอกชน หรือเจ้าพนักงานรัฐ เช่น เจ้าพนักงานกรมประชาสงเคราะห์ นำตัวเด็กมาดูแลในความรับผิดชอบของตนก็จะเกิดปัญหาว่า ไม่มีอำนาจปกครองเด็กอยู่นั่นเอง จึงอาจทำให้ไม่สามารถใช้อำนาจคุ้มครองเด็กได้เท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีกฎหมายแจ้งเหตุที่ระบุบัญญัติให้บุคคลผู้มีวิชาชีพทำการซึ่งเกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น ครู แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ และบุคคลทั่วไปแจ้งข้อมูลการทำร้ายทารุณกรรม แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบเมื่อพบเห็นการกระทำดังกล่าว ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวจะได้ดำเนินการช่วยเหลือเด็กต่อไป นอกจากนี้ประเทศอังกฤษได้มีการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจในการแสดงบทบาทคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพของเด็ก โดยสามารถนำตัวเด็กออกจากสถานที่ที่เป็น หรืออาจเป็นอันตรายต่อเด็กได้เป็นการชั่วคราว ไม่ต้องขอคำสั่งจากศาลหรือความยินยอมจากผู้ดูแลเด็กอยู่ แม้มิได้มีความเสียหายเกิดขึ้นจริงแต่เพียงแค่มิเหตุอันควรสงสัย ดังนั้นเจ้าพนักงานตำรวจก็สามารถปฏิบัติการดังกล่าวได้แล้ว นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและบุคคลอื่นหรือ ผู้ที่มีอำนาจ ก็มีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ออกคำสั่งในกรณีฉุกเฉินเพื่อให้ตรวจสอบดูแลเด็กที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าอยู่ในสภาวะทุกข์ทรมานได้ โดยไม่ต้องมีการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแต่อย่างใด และเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือผู้ร้องขอยังถือเป็นผู้ปกครองของเด็กมีอำนาจตามคำสั่งคุ้มครองฉุกเฉินของศาล ทำให้เด็กจะได้รับการดูแลตลอดเวลาแม้ว่าจะไม่ได้อยู่กับบิดา มารดาก็ตาม สำหรับประเทศเยอรมันได้กำหนดให้เจ้าพนักงานสำนักงานบริการประชาชน มีอำนาจหน้าที่ในการจัดหาที่พักอาศัย และการปกป้องให้แก่เด็กและเยาวชน เมื่อเด็กหรือเยาวชนนั้นร้องขอ หรือเมื่อเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น โดยผู้ปกครองยินยอมแล้ว ปรากฏข้อเท็จจริงว่าจะได้รับอันตราย โดยการเคลื่อนย้ายเด็ก หรือเยาวชนนั้นออกจากสถานที่ที่เป็นอันตรายแล้ว จึงคอยแจ้งให้ผู้ปกครองและศาลทราบได้ และเจ้าพนักงานดังกล่าวยังเป็นผู้พิทักษ์หรือผู้ปกครองตามกฎหมายด้วย จึงเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานรัฐในการคุ้มครองสวัสดิภาพ เด็กได้อย่าง ทันทีทันใด และเด็กจะมีผู้ดูแลคุ้มครองระหว่างที่รอคำสั่งศาลต่อไป

สำหรับขั้นตอนขั้นตอนระหว่างการดำเนินคดีในประเทศไทยเมื่อเด็กและเยาวชนเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาไม่ว่าบุคคลภายนอก หรือบิดา มารดา ผู้ปกครองเป็นผู้กระทำก็ตาม จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ไปตามข้อพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับผู้เสียหาย ที่เป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นในขั้นตอนการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานตำรวจ และการพิจารณาคดีของศาลจึงอาจได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนหรือไม่ครบถ้วนได้ เพราะบุคคลากรที่ปฏิบัติ

หน้าที่อาจมีงานในความรับผิดชอบมากและไม่เข้าใจในด้านจิตวิทยาเด็ก ในกรณีที่เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ซึ่งช่วยในการรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นก็จะประสบอุปสรรค เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับอำนาจในการสอบถามพยาน หรือผู้ต้องหาได้โดยตรงทำให้ต้องอาศัยเจ้าพนักงานตำรวจในการ ปฏิบัติงานอยู่นั่นเอง เมื่อเทียบกับในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษที่จะมีการให้อำนาจหน้าที่แก่ เจ้าพนักงานตำรวจและเจ้าพนักงานท้องถิ่น ในการสืบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสวัสดิภาพเด็ก เพื่อให้ทราบว่าจะควรจะปฏิบัติการเช่นไร เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่กำลังถูกทำร้าย หรืออาจถูกทำร้าย และในประเทศเยอรมันได้ระบุอำนาจแก่เจ้าหน้าที่ สำนักงานบริการเยาวชนมีหน้าที่ต้องร่วมในการพิจารณาของศาลและสนับสนุนและเสนอข้อมูลต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาคดีเหล่านี้ จึงทำให้ศาลสามารถทราบข้อมูลแวดล้อมที่เกี่ยวกับเด็กได้อย่างครบถ้วน และถูกต้องอันจะนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดของเด็ก

ส่วนขั้นตอนหลังการดำเนินคดีในประเทศไทยเมื่อศาลมีคำสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดก็ จะไม่มีการพิจารณาว่าเด็กสมควรจะมีบุคคลใดเป็นผู้ดูแลตามกฎหมายต่อไป ทำให้ต้องมีการดำเนินศาลทางการเพื่อขอตั้งผู้ปกครอง หรือผู้อุปการะเด็กอีกซึ่งเป็นการล่าช้า เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลอาจจัดให้เด็กนั้นไปอยู่ร่วมกับผู้ที่มีความสัมพันธ์กับเด็กที่เด็กไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยขณะเกิดการทารุณกรรม หรือองค์กรอุปถัมภ์ เช่น Foster care หรือผู้อุปการะต่อไป

จึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันนี้ประเทศไทย ยังไม่มีเจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลสวัสดิภาพเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานต่างประเทศ จะมีบทบัญญัติในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและประโยชน์ของเด็กเป็นประการแรก จะเห็นได้ว่าศาลเยาวชนหรือศาลครอบครัวในต่างประเทศ จะมีอำนาจพิจารณาคดีที่เด็กเป็นผู้เสียหาย จากการกระทำผิดของบิดา มารดา และผู้ปกครองด้วย ซึ่งนับว่าเหมาะสมกับวิธีพิจารณาที่เป็นพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชน เนื่องจากจะมีมาตรการต่าง ๆ นอกเหนือไปจากการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพียงอย่างเดียว โดยจะคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและเด็กผู้เสียหายและคุ้มครองไม่ให้เกิดความแตกแยกในครอบครัว ฉะนั้นหากเป็นการกระทำความผิดที่ไม่รุนแรงอาจเป็นการแยกตัวเด็กมารักษาและนำตัวบิดา มารดา ไปบำบัดทางจิตแพทย์หรือคุมประพฤติให้มารายงานตัวเพื่อจะได้กลับมาอยู่ก่อนเป็นครอบครัวต่อไป แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่

เป็นการกระทำที่รุนแรงเกินกว่าจะรักษาสัมพันธ์ทางครอบครัวไว้ได้ ก็จะมีการพิจารณาว่าสมควรดำเนินคดีอาญาหรือใช้มาตรการอื่นใดต่อไป เช่น การร้องขอถอนอำนาจปกครอง การแยกกันอยู่ การสั่งห้ามพบ เพื่อที่เด็กจะได้อยู่กับบุคคลหรือสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถดูแลรักษาผลประโยชน์ของเด็กในด้านต่าง ๆ นอกจากนั้นศาลเยาวชนและครอบครัวยังมีองค์กระสนับสนุนงานศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลในด้าน การหาข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เพื่อประกอบการพิจารณาคดีและมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีด้วย เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นผลดีกับเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้เสียหาย เนื่องจากการพิจารณาเกี่ยวกับเด็ก หากอาศัยเพียงพยานหลักฐานที่ได้จากการเบิกความของเด็กคนนั้นไม่เพียงพอ เพราะเมื่อเด็กหรือเยาวชนตกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา เขาควรจะได้รับ การดูแลปกป้องจากรัฐ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามหลักสากลในการดูแลปกป้องเด็กและเยาวชนให้ได้รับการปกป้องจากภัยอันตรายทั้งปวง ประเทศไทยก็ควรจะมีเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ โดยตรงในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กที่เป็นผู้เสียหาย โดยเฉพาะในกรณีที่เด็กขาดไร้ผู้ดูแลเพราะบิดา มารดาเป็นผู้กระทำความผิดต่อเด็ก หรือบิดา มารดาด้วยความรู้ความสามารถในการดำเนินคดี ซึ่งควรมีรูปแบบเป็นเจ้าพนักงานขององค์กรรัฐ เนื่องจากเป็นองค์กรที่เข้าไปแทรกแซงสิทธิเสรีภาพของประชาชน ด้วยการใช้อำนาจที่รัฐบัญญัติกฎหมายไว้ให้ โดยกำหนดเงื่อนไขในการให้อำนาจปฏิบัติการได้ หากมีเหตุอันควรเชื่อว่าเด็กนั้นกำลังประสบหรือจะประสบกับภัยอันตราย ซึ่งเจ้าพนักงานขององค์กรนี้ นอกจากมีอำนาจหน้าที่ในการสอดส่องดูแลการละเมิดสิทธิเด็ก หรือการอุปการะเลี้ยงดูเด็กที่ไม่เหมาะสมแล้วยังมีอำนาจเข้าตรวจ หรือเยี่ยมเพื่อพูดคุยกับเด็ก หรือแยกเด็กออกมาเพื่อหาครอบครัวที่เหมาะสม ในการอุปการะเลี้ยงดูเด็กเป็นการชั่วคราว หรือถาวร ระหว่างที่มีการดำเนินการทางกฎหมายเพื่อมีคำสั่งคุ้มครอง ช่วยเหลือเด็กนั้นควรมีอำนาจในการสืบเสาะประวัติชีวิตของเด็กและครอบครัว เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาคดีของศาล รวมทั้งมีอำนาจจัดการแทนเด็กที่เป็นผู้เสียหายได้ทันที ในกรณีที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเด็กมิได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว และให้เจ้าพนักงานองค์กรนี้มี ส่วนร่วมในการพิจารณาหาพ่อแม่บุญธรรม หรือผู้ใช้อำนาจปกครองแทนบิดา มารดาเด็กต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติงานเจ้าพนักงานขององค์กรนี้ ควรต้องมีนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาเด็ก แพทย์หรือพยาบาลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กร่วมอยู่ด้วย เพื่อสามารถดำเนินงานได้ถูกต้อง

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นมีการร่างพระราชบัญญัติสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน เพื่อมายกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 และ ฉบับที่ 294

โดยมีวัตถุประสงค์ในการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และหากมีการกระทำทารุณกรรมหรือเลี้ยงดูเด็กโดยมิชอบ รัฐมีอำนาจแยกตัวเด็กออกมาดูแลได้ด้วยความยินยอมของบิดามารดา แต่ถ้าบิดา มารดา ไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุผลสมควร รัฐก็สามารถแยกเด็กออกมาในการคุ้มครองได้เป็นพิเศษพร้อมทั้งมีมาตรการอื่นอันเหมาะสมในการคุ้มครองสวัสดิภาพ เช่น การให้มีการแจ้งเหตุจัดให้มีผู้คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และให้การสงเคราะห์ครอบครัว และสถานคุ้มครองสวัสดิภาพ เช่น สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ ฯลฯ แต่เมื่อพิจารณาจากผู้ที่ยังดำรงตำแหน่งคณะกรรมการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน จะพบว่าเป็นการแต่งตั้งโดยตำแหน่งจากราชการประจำเป็นส่วนมาก ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีงานในตำแหน่งหน้าที่ประจำอยู่แล้ว จึงอาจประสบปัญหาในแง่การปฏิบัติงานไม่เต็มที่ได้ แม้จะสามารถแต่งตั้งบุคลากรทางด้านต่าง ๆ มาช่วยเหลือในการปฏิบัติงานได้ก็ตาม

เมื่อพิจารณาเจ้าพนักงานสถานพินิจของไทย จะพบว่ามีอำนาจหน้าที่บางประการคล้ายคลึงกับองค์กรสนับสนุนศาลเยาวชนและครอบครัวต่างประเทศ เช่น

- อำนาจหน้าที่ในการสืบเสาะหาข้อมูล สภาพแวดล้อม สถานที่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เพื่อนำเสนอรายงานต่อศาลประกอบการพิจารณา
- อำนาจในการตรวจสอบสถานที่อยู่และบุคคลที่อยู่รอบตัวเด็ก ซึ่งจะทำให้เด็กได้รับการคุ้มครองจากการทำร้ายทารุณกรรมซ้ำอีกได้
- อำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจที่เป็นผู้กำกับกับการปกครองดูแลการใช้อำนาจปกครองของผู้ปกครองเด็ก เป็นต้น

รวมทั้งการมีบุคลากรซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็ก เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ ฯลฯ แต่เพราะศาลเยาวชนและครอบครัวของไทยมิได้มีเขตอำนาจศาล ในการพิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนผู้เสียหายในความผิดอาญา แม้ว่าผู้กระทำจะเป็น บิดา มารดา ก็ตาม ฉะนั้นจึงน่าพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีที่เด็กเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองดูแลเด็กหรือกรณีเด็กขาดผู้ดูแล และใช้วิธีพิจารณาความในศาลเยาวชนและครอบครัวให้ครอบคลุมทางด้านผู้เสียหาย อันจะเป็นผลทำให้เจ้าพนักงานสถานพินิจซึ่งเป็นหน่วยงานสนับสนุนศาลเยาวชนและครอบครัวภายใต้ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่ตกเป็นผู้เสียหายด้วย เช่น นอกจากให้พนักงานควบคุมประพฤติ หรือผู้สืบเสาะได้

มีโอกาสเสนอความเห็นในการพิจารณาคดีแล้ว ยังควรให้มีนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และ แพทย์ ผู้รักษาอาการทางร่างกายและจิตใจของเด็กผู้เสียหาย มีโอกาสให้การในศาลไว้ประกอบสำนวนคดี เพื่อชดเชยความด้อยวุฒิภาวะของผู้เสียหาย ย่อมทำให้ศาลได้ข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาคดีสมบูรณ์ขึ้น และให้เจ้าพนักงานสถานพินิจมีอำนาจในการช่วยเหลือเด็ก หรือเข้าไปตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่เด็กอยู่อาศัยได้ หากมีเหตุสงสัยว่าเด็กจะได้รับอันตราย โดยไม่ต้องรอให้มีการนำคดีขึ้นสู่ศาล และรอคำสั่งศาลก่อนยอมทำให้เกิดผลในการปฏิบัติงานด้านคุ้มครองเด็กผู้เสียหายได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังควรมีการดำเนินงานที่ประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อเด็กและเยาวชนผู้เสียหายยิ่งขึ้นไป ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงด้านโครงสร้างของสถานพินิจ เพิ่มเติมบทบาทอำนาจหน้าที่บุคลากรประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้ว เช่น แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ และที่สำคัญต้องมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง